

HIJ IS VERREZEN!

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT / P106088
V. U. : L. OORTS, HEIDEWEG 14, B-2980 ZOERSEL

NR. 141 / MEI-JUNI 2026
AFGIFTEKANTOOR : ANTWERPEN X

ONZE HOOP OP DE HEMEL

« **H**OE is het mogelijk dat wij niet voortdurend aan de Hemel denken? Hoe komt het dat het Paradijs niet de sterkste aantrekkingskracht in ons leven uitoefent? Want in de Hemel is het ware leven, blijvend en definitief, waarvan het huidige leven slechts het voorspel is » (abbé de Nantes). Dat is des te meer waar omdat de Hemel zelf zich niet laat vergeten.

HET MES OP DE KEEL

Het Franse wetsvoorstel over euthanasie, dat in het voorjaar van 2025 door de Nationale Vergadering werd aangenomen, is een van de slechtste ter wereld. Het verplicht medische instellingen om euthanasie op hun terrein toe te staan, zelfs in katholieke instellingen, op straffe van een zware sanctie voor iedereen die zich daartegen zou verzetten. Het zogenaamde "misdrif van belemmering" stelt directeuren bloot aan twee jaar gevangenisstraf en een boete van 30.000 euro.

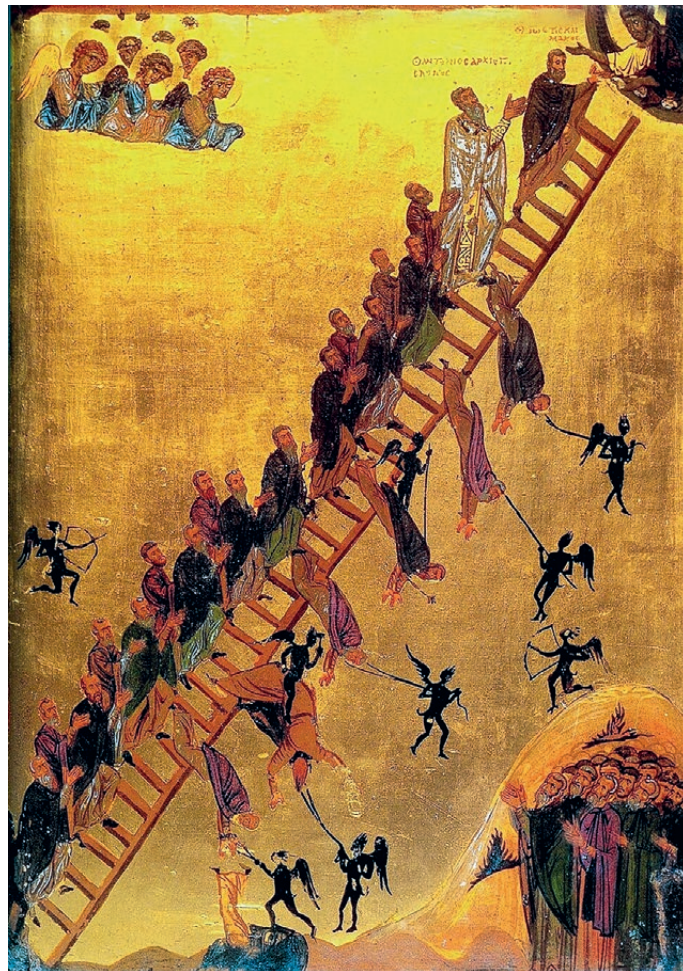
Met andere woorden: de tekst verbiedt een directeur van een instelling – of die nu openbaar, privé of zelfs uitgesproken religieus is – om zich te verzetten tegen de tussenkomst van externe gezondheidswerkers die een dodelijke injectie komen toedienen wanneer het personeel van het medisch instituut zich zou beroepen op een gewetensclausule.

In vele landen waar euthanasie is gelegaliseerd, hebben privé-instellingen een charter aangenomen waarin hun religieuze en morele overtuigingen worden geformuleerd. Dat heeft niettemin al tot rechtszaken geleid in België, Zwitserland en Canada. In Frankrijk kwam er echter een verrassende wending: de Senaat heeft het wetsvoorstel eerst volledig her-

werkt en daarbij het "misdrif van belemmering" uitgesloten. Uiteindelijk werd het hele wetsvoorstel op 28 januari 2026 tijdens een plechtige stemming verworpen: 144 stemmen tegen, 123 voor en 38 onthoudingen.

« Het debat heeft zeer duidelijk aangetoond dat er geen consensus over deze tekst bestaat, maar een echte verdeeldheid tussen voorstanders en tegenstanders van hulp bij zelfdoding en euthanasie. We staan ver af van het beeld dat door peilingen van de voorstanders van "hulp bij het sterven" wordt verspreid als zou 90% van de Fransen er voorstander van zijn! » (senator Emmanuel Capus van *Les Indépendants*).

Zij die deze wet absoluut wilden laten aannemen, zijn de socialisten en hun communistische en groene bondgenoten, samen met de aanhangers van Macron. Een minister verklaarde dat de meest strijdvaardige voorstanders behoren tot « een zeer invloedrijke parlementaire lobby » (om niet te zeggen: de Loge!), terwijl er tegelijkertijd « de vastberadenheid is van Emmanuel Macron, die zich heeft geëngageerd om een doorbraak over dit onderwerp tot stand

DE LADDER NAAR DE HEMEL.

Fresco uit de 12de eeuw in het Sint-Catharinaklooster in de Sinai.

te brengen en die dus moet doorzetten ».

Rechts heeft (voorlopig) een overwinning behaald, maar zonder enige verwijzing naar de wil en de wet van God. Iederéén verwerpt het beroep op God, zelfs de bisschoppen van Frankrijk, die hun verzet tegen de legalisering van euthanasie en hulp bij zelfdoding rechtvaardigen met deze dooddoener: « Men zorgt niet voor het leven door de dood te geven. » Geen enkele verwijzing naar het gebod van God: « **Gij zult niet doden.** » Kardinaal Jean-Marc

Aveline, aartsbisschop van Marseille en voorzitter van de Franse bisschoppenconferentie, beroept zich zelfs op « *de broederlijkheid, een centrale waarde van onze Republiek* »!

De waarheid is dat het hier gaat om een opstand van de mens tegen God. « *Wij, meer dan wie ook, beoefenen de eredienst van de Mens* », zei paus Paulus VI op de dag dat Vaticanum II werd afgesloten. Al zijn opvolgers volgden hem in dat heilloze spoor.

Welnu, God antwoordt via de stem van een communistische senator, Pierre Ouzoulias, die boos uitriep : « *Een deel van katholiek rechts wil opnieuw het debat over de wet Claeys-Leonetti [een euthanasiewet uit 2016] voeren, in naam van een religieus principe volgens hetwelk het individu geen totale vrije wil heeft: het is God die het leven geeft en het weer terugneemt.* » Zijn haat verlicht Ouzoulias om de katholieke geloofswaarheid in herinnering te brengen – en tegelijkertijd de antichristelijke strijd van zijn partij weer aan te wakkeren.

De kans is groot dat het wetsvoorstel niet gestemd kan worden vooraleer het mandaat van de president in 2027 afloopt. Tenzij Macron hoopt om via een referendum toch nog zijn doel te bereiken. Hoe dan ook, de mislukking van het wetsvoorstel is misschien een antwoord van de Hemel op onze gebeden, onze offers en onze bedevaart naar Lourdes die wij in een geest van eerherstel hebben gedaan, want het spook van de euthanasie verwijdt zich voor een tijd van ons.

WIJ ZIJN GEMAAKT VOOR HET PARADIJS

Wij moeten nadrukkelijk de waarschuwing van de “glimlachende paus”, de Z. Joannes-Paulus I, in herinnering brengen : « *De hel bestaat en wij kunnen er in terechtkomen.* » Hij zei dit na een lang gesprek met zuster Lucia van Fatima, aan wie de Allerheiligste Maagd Maria op 13 juli 1917 de hel had getoond : « *Wij zagen als een oceaan van vuur en in dat vuur de duivels en de zielen van de verdoemden. Die waren als doorzichtige sintels, zwart of bronskleurig, met menselijke vormen. Zij zweefden in die brand, opgetild door de vlammen die uit henzelf opstegen, samen met wolken rook. Zij vielen neer naar alle kanten, zoals vonken bij grote branden, zonder gewicht of evenwicht, te midden van kreten en gezam van pijn en wanhoop die afschuw inboezemden en ons van angst deden beven...* » (MEMOIRES).

« Maar wij zijn helemaal niet gemaakt voor de hel. God had ons in Adam heilig en gelukkig geschapen en heel zijn heilswerk is erop gericht ons terug te brengen naar een paradijs dat nog beter is dan het paradijs dat wij verloren hebben. Om deze terugkeer naar Hem te volbrengen hebben wij de tijd van een mensenleven. Dat is weinig en tegelijk veel : veel voor de barmhartigheid en het geduld van onze hemelse Vader, die niet moe wordt en niet terugschrikt bij het zien van onze hoogmoed en onze lafheid ; maar weinig gezien onze traagheid en verstrooidheid, die altijd klaarstaan om de kostbare

uren te verspillen die snel voorbijgaan en nooit meer terugkomen. Het is ook weinig in verhouding tot het werk dat moet worden verricht : dat van onze heiligheid, volgens het gebod van de Heer : “ *Wees volmaakt zoals uw hemelse Vader volmaakt is.* ”

« Dit is een al te zeer miskende waarheid : wij zijn allemaal geroepen tot de volmaaktheid van de liefde reeds in dit leven. Men mag de laatste vooruitgang die ons volledig tot kinderen van God maakt niet uitstellen tot het moment van de dood of tot de tijd van het vagevuur. De ladder die vóór ons staat om naar boven te klimmen is niet te lang, zoals men gewoonlijk denkt, om meteen de Hemel te bereiken ; en de beproeving van het vagevuur is niet normaal en niet onvermijdelijk. De theologen leren dat het vagevuur een plaats van straf is en dat wij er niet doorheen moeten gaan als wij trouw zijn aan de genade.

« Onze aardse roeping bestaat er bijgevolg uit om de heiligheid te bereiken die ons van de aarde rechtstreeks naar de hemelse gelukzaligheid in de schoot van God voert. Wij denken uit een verkeerd begrepen nederigheid dat dit geluk voorbehouden is aan enkele uitverkorenen, aan heiligen, maar dat is een vergissing die onze hoop verarmt en onze edelste verlangens ontmoedigt. In werkelijkheid bereidt de Voorzienigheid voor ieder van ons een pad voor dat rechtstreeks naar God leidt en dat wij zonder te bezwijken kunnen volgen tot aan het schitterende einde.

« Hoezeer gaat dit in tegen de gewone opvattingen ! Zoveel zielen smaken de vreugde van een levend geloof niet omdat zij schuchter blijven en in middelmatigheid blijven steken, omdat zij denken dat zij niet tot iets beters geroepen zijn. Zij weten bovendien niet hoe zij de volmaaktheid moeten bereiken ; het ontbreekt hun aan dat goede verlangen, die krachtige wil om hun roeping ten volle te vervullen en naar God zelf te streven door een steeds zuiverder en vuriger liefde. Zij vegeteren en dat is een groot verlies, want ook zij zouden reeds hier op aarde een innige vereniging met God kunnen kennen.

« Dit heilige verlangen is al de helft van het werk, want van zodra het in de ziel verschijnt, wekt het een programma van heiliging op, opeenvolgende “ treden ” voor de beklimming van de heilige Berg. De ziel volgt dan niet langer met gebogen hoofd een lange kronkelige weg door de vlakke, maar zij richt de blik op de lichtende top en bestudeert het tracé van het pad, met de moeilijke passages. En in dit totaalzicht proeft zij al de sterke vreugde van de verwachte overwinning. Alleen de duur van de reis ontgaat haar – gelukkig maar. In de bergen is het een gewone optische vergissing om alles veel te kort in te schatten. Zo denkt de ziel die besluit de weg van de volmaaktheid in te slaan dat zij die in enkele jaren zal bereiken. Maar in de praktijk blijken ze veel langer.

« Het maakt niet uit : het belangrijkste is dat men zich op weg begeeft ! » (abbé Georges de Nantes, BRIEF AAN MIJN VRIENDEN nr. 45, 10 november 1958).

broeder Bruno van Jezus-Maria

DE PELGRIMBEWEGING

VOOR EEN WAARACHTIGE KATHOLIEKE VLAAMSE KUNST

Tijdens het interbellum verenigden een aantal katholieke schrijvers en kunstenaars hun krachten om op een vernieuwende wijze uiting te geven aan hun geloofsovertuiging en hun Vlaams-zijn. De beweging die zij stichtten, was geen lang leven beschoren, maar ze had de grote verdienste om de kunst te heroriënteren naar wat zij in wezen moet zijn: een hefboom om de gemeenschap op te tillen naar het ware, het goede en het schone – naar God.

DE Pelgrimbeving werd in 1924 in het leven geroepen door schrijver-illustrator Felix Timmermans, letterkundige Ernest Van der Hallen en schilder-architect Flor Van Reeth. Zij kwamen daarvoor bijeen in het huisje van Van der Hallen in het Lierse begijnhof. Het was daar dat Timmermans zei: « *Laten wij gedrieën ermee beginnen, vandaag, en pelgrimeren naar de ideale schoonheid.* »

« De drie stichters gingen dadelijk aan het werk. Beslist werd dat er twaalf Pelgrims zouden zijn, net zoals er twaalf apostelen waren. Renaat Veremans werd als een der eersten opgenomen. Daarna volgden: Eugeen Yoors (kunstschilder-glazenier), Gerard Walschap (letterkundige), Frans Delbeke (letterkundige), Herman Deckers (kunstschilder), dom Gregorius De Wit (kunstschilder), Dirk Vansina (letterkundige), Anton van de Velde (letterkundige-dramatisch kunstenaar) en Jan Van Puyenbroeck (kunstschilder) » (*Kunsttijdschrift Vlaanderen*, jrg. 19, 1970, p. 137). De deelname van Walschap kan verwondering wekken, maar het was pas in de jaren 1930 dat hij met de Kerk zou breken.

Uitgangspunt van de Pelgrims was het streven naar een vernieuwing van de katholieke kunst in Vlaanderen, op alle gebieden. De initiatiefnemers wilden af van wat zij een verouderde, ziellose kunst vonden, die van de *bondieuserie* en de « *plaasteren koekebakheiligen* ». In de plaats daarvan moest een « *dynamische, katholieke gemeenschapskunst* » komen, gedragen door « *een geest van christelijke solidariteit onder de katholieke kunstenaars* ».

HET MANIFEST VAN DE PELGRIMS

Enkele van deze citaten komen uit een manifest

dat op Nieuwjaarsdag 1926 werd gepubliceerd door de nieuwe beweging:

« *De Pelgrim beoogt, door het bevorderen van een geest van christene solidariteit onder de katholieke kunstenaars en door het steunen van elkanders werk, de katholieke Vlaamse kunst hoger op te voeren en ze in het cultureel leven de plaats te geven die haar rechtens toekomt.*

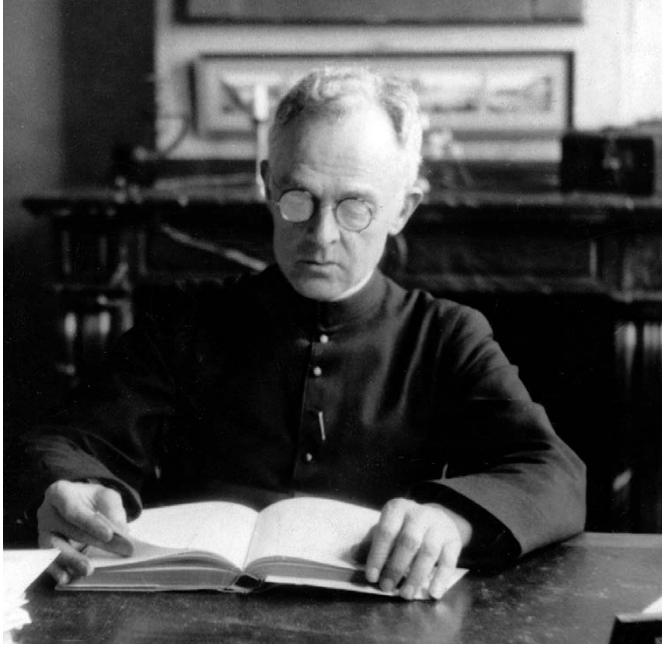
« *Het standpunt door de vereniging ingenomen wordt door haar naam zelf bepaald. Al wat geschapen is verheerlijkt de Schepper door te zijn wat het is. Zo werd het immers door God geschapen; en Gods schepping kan niet anders dan Gods glorie tot doel hebben. In deze economie is de mens ingeschakeld als onder al de aardse schepselen Gods het volmaaktste, zodat zijn verheerlijking van God de volmaaktste moet zijn. Zijnde de mens stof en geest, moet zijn hulde en lof er een zijn door stof en geest beide ingesteld. Dat doel van de mens eindigt niet met zijn leven: de mens is geroepen om na dit leven God te aanschouwen, Hem verheerlijkend in eeuwigheid. Tot aan zijn dood pelgrimeert dus de mens.*

SINT-LUTGART, SCHUTSVROUWE VAN VLAANDEREN.
Glasraam door Eugeen Yoors in de Sint-Lutgardiskerk in Tongeren.

« *De kunstenaar, die slechts naarmate hij meer bij uitstek mens is, meer kunstenaar kan zijn, is dus de Pelgrim bij uitstek. Zijn bepaaldelijk streven is het door de uitdrukking van het vormelijk schone de eeuwige Schoonheid die in God is te benaderen. Zo vatten ook de leden van De Pelgrim hun katholiek kunstenaarschap op: en, wijl hun artistiek leven dus mede de uiting is van hun geloofsleven of geestelijk leven, beschouwen zij elk werk dat zij voortbrengen als een etappe van hun pelgrimage naar God in artistieke en geestelijke zin.*

« *De sociale roeping der kunst erkennen zij, want*

PATER LEONCE REYPENS, S.J.

te streven naar gemeenschapskunst vatten zij op als liggend in de lijnen der naastenliefde en der christelijke solidariteit. Gemeenschapskunst is niet voor hen alle kunst welke door de gemeenschap wordt begrepen, maar die kunst welke door de schoonheid de mens veredelt en hem nader brengt tot God. Zij streven er dus naar de katholieke kunst, hun kunst en die van andere waarachtig katholieke kunstenaars, te brengen tot het volk, door praktische werking als inrichten van tentoonstellingen enz.

« En vervolgens zal het hun zorg zijn het specifiek karakter der katholieke kunst zuiver te bewaren, niet alleen door zulke kunst voort te brengen, maar door zich te verzetten tegen het opdringen als godsdienstige kunst van werk dat als zodanig aan de essentiële vereisten niet voldoet. Zij, enkele vertegenwoordigers der kunst van een volk dat in zijn breedste lagen katholiek is, en dat zijn artistiek wezen het heerlijkst door de katholieke kunst

heeft uitgesproken (de geschiedenis getuigt het), zijn er zich van bewust als kunstenaars en katholieken God en hun volk niet doelmatiger te kunnen dienen dan door het streven hunner pelgrimvereniging. »

Voor compromissen was geen ruimte: « *Wie in zijn overtuiging niet langer katholiek is, wie het katholiek-zijn in zijn leven verwaarloost, wie kunstwerk voortbrengt dat klaarblijkelijk tegen de katholieke principes ingaat, heeft Pelgrimtitel en -lidmaatschap verbeurd.* » Hier waren geen oppervlakkige liberaal-katholieken aan het woord, maar overtuigde **integraal-katholieken** voor wie het geloof het leven in al zijn aspecten moet doordeesemen.

De voorzitter van de beweging was... Jezus Christus in het tabernakel!

EEN JEZUÏET ALS MENTOR

Van bij de start was de Vlaamsgezinde jezuïet pater **Leonce Reypens** (1884-1972) de geestelijke bezieler van de Pelgrimbeweging. Hij was doctor in de Germaanse filologie, maar ook specialist in de mystieke theologie. Hij publiceerde studies over de H. Lutgardis van Tongeren, de Z. Jan van Ruusbroec, de Z. Beatrijs van Nazareth en Hadewijch, waarmee hij ook bekendheid verwierf buiten het Nederlandse taalgebied. Die studies beschouwde hij als zijn persoonlijke bijdrage tot de Vlaamse culturele en godsdienstige heropbloei.

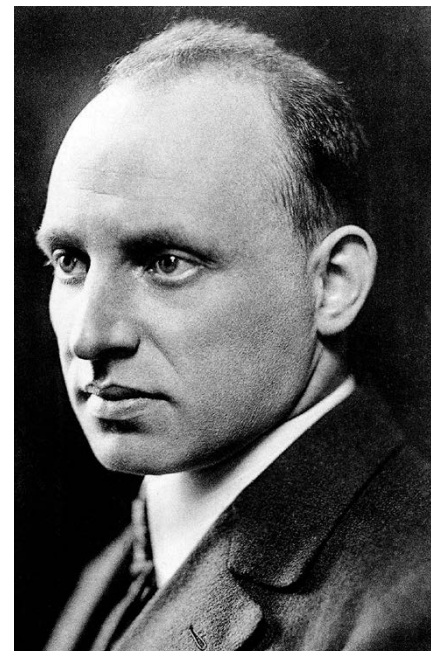
Samen met zijn confraters Desideer Stracke en Toon Van Mierlo stichtte hij in Antwerpen in 1925 het gerenommeerde Ruusbroecgenootschap, dat zich toelagde op de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. De Vlaamsgezinde volgelingen van Sint-Ignatius was er in die tijd « veel aan gelegen om de jonge Vlaamse intelligentsia in katholiek vaarwater te houden. Ze waren er immers van overtuigd dat de godsdienstige toekomst van het gewone volk grotendeels afhing van die groeiende Vlaamse middengroep, die een eigen plaats innam tussen de verfranste hoge burgerij en de lagere

FELIX TIMMERMANS.

ERNEST VAN DER HALLEN.

DIRK VANSINA.

De dood van de H. Teresia van Avila in de armen van de Z. Anna van Sint-Bartholomeüs, terwijl de goddelijke Bruidgom de armen uitstrekt om de schone ziel van de hervormster van de Karmel aan zijn Hart te drukken. Groots fresco, maar in een uiterst sobere en verinnerlijkte stijl, door Albert Servaes in de kerk van de Berchemse wijk Luithagen (1920).

Het glasraam dat Eugène Yoors ontwierp voor de zetel van het Ruusbroecgenootschap aan de Prinsstraat in Antwerpen toont de zalige mysticus in het Zoniënwoud, in een spettering van warme kleuren.

klassen en die zich als een culturele elite opwierp. Gebruikmakend van de moderne wetenschappelijke kennis [...] hadden ze met hun publicaties op het gebied van de Dietse mystiek hoofdzakelijk die veeleisende intellectuele elite op het oog » (digitale Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, lemma *Ruusbroecgenootschap*).

Het was dan ook niet verwonderlijk dat Reypens zich onmiddellijk aangetrokken voelde tot de Pelgrimbeweging, die het Vlaams-katholieke kunst- en cultuurlandschap wilde vernieuwen. De idee van Timmermans over “het pelgrimeren” werd door de jezuïet verder uitgewerkt: de kunstenaar als mystieke pelgrim naar het hiernamaals, die op zijn tocht zijn Vlaamse volk meevoert. Om het half jaar kwamen de leden samen voor een vergadering en een door Reypens opgedragen Mis in de kapel van het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Antwerpen.

LEVENSLUST EN TAAUVIRTUOSITEIT

Van alle Pelgrims is **Felix Timmermans** (1886-1967) ongetwijfeld de bekendste. De schitterende taalvirtuoos was een katholieke Lierenaar in hart en nieren, het dertiende kind uit een gezin van veertien, die zich innig verbonden voelde met zijn geboortestad: « *Waar de drie kronkelende Nethen een zilveren knoop leggen, waar plots het spekbui-kige, overvloedhoornige Brabant zich scheidt van 't mijmerend, magere Kempenland: daar is het* » (Schoon Lier). Timmermans kon zoals geen ander schilderen met woorden.

Onder invloed van enkele goede vrienden zoals Flor Van Reeth interesseerde “de Fé” zich al vroeg voor de Vlaamse beweging. Vanuit een sterk anti-belgicisme werd hij tijdens de Eerste Wereldoorlog activist. Zo hield hij op 8 december 1915 in het met Duits geld gefinancierde blad *De Vlaamsche Post* een pleidooi voor een zelfstandig koninkrijk Vlaanderen.

Midden in de oorlog werd zijn meest populaire roman, *Pallieter* – die hij voltooid had in 1914 – in Nederland gepubliceerd. Het succes was overdonderend: de levenslust die het werk uitademde, was voor de lezers een welgekomen tegengif tegen de miserie van de oorlogsjaren. Toen de Wapenstilstand naderde, week Timmermans trouwens veiligheidshalve uit naar onze noorderburen, waar hij vriendschap sloot met Anton Pieck; de Noord-Hollander zou de grafische kunst van de Lierenaar sterk beïnvloeden.

In 1919 kon Timmermans terugkeren naar zijn vaderland omdat besloten was hem niet te vervolgen voor zijn activisme. De jaren twintig waren bijzonder vruchtbaar: hij schreef het ene boek na het andere, publiceerde dichtbundels en toneelstukken, verwierf faam als illustrator. In 1921 kreeg hij de Driejaarlijkse Staatsprijs voor Literatuur.

Een smet op het katholieke blazoen van de schrijver was wel het feit dat *Pallieter* in 1920 op de index van verboden boeken gezet werd omdat de vrijgevochten hoofdfiguur er in spot met het traditionele volksgeloof. Dat neemt niet weg dat Felix Timmermans de grondlegger was van de Pelgrimbeweging vanuit een visie die evenzeer Vlaams als

De cover van het tijdschrift “De Pelgrim” drukte het ideaal van de beweging perfect uit: de kunstenaar als pelgrim op weg naar God.

gelovig was. Toen het genootschap later in woelig vaarwater terecht kwam, was hij het die pogingen bleef ondernemen om de Pelgrims weer tot verzoening te brengen.

EEN IDEALISTISCHE JEUGDLEIDER

Ernest Van der Hallen (1898-1948) was een strijdbare katholiek die al tijdens zijn humaniorajaren de communiebonden “Vlaanderen aan Kristus” hielp opzetten. Een “ijveraar” in elk deelnemend college deed op zaterdag communiebriefjes uit met de tekst: « *Ik verbind mij om elke week één H. Communie op te dragen voor Vlaanderen en het Vlaamse volk. Deze week op: ... Speciale intentie: ... (bv. opdat de Vlamingen meer naastenliefde zouden krijgen – opdat Vlaanderen katholiek zou blijven – opdat de drankzucht in Vlaanderen zou verdwijnen enz.). Handtekening: ...* » Helemaal in de stijl van wat de Z. Edward Poppe met de Eucharistische Kruistocht zou doen!

Om gezondheidsredenen moest Van der Hallen zijn noviciaat bij de minderbroeders opgeven, maar hij zou heel zijn leven ongehuwd blijven. In 1920 richtte hij in zijn geboortestad Lier het Katholiek Vlaams Secretariaat voor Studentenuitvoering op om « ruimte te scheppen voor activiteiten van de collegeleerlingen zelf. Met als slogan “Vlaanderen aan Kristus” wilde hij de klemtoon leggen op de godsdienstige en zedelijke vorming van de collegeleerlingen, zij het ingebed in Vlaamsgezindheid » (digitale

Felix Timmermans was een meesterlijk illustrator. Hier de Poverello en de engel, een afbeelding voor de maand september in de Franciscuskalender 1931.

Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, lemma *Katholiek Vlaamsch Secretariaat voor Studententarbeid*).

In hetzelfde jaar nam hij het populaire schoolierenblad *Storm* over, dat zich inzette voor een herleving van de katholieke Vlaamse studentenbeweging, maar dat werd geen succes: een artikel over nationalisme bracht de Lierse collegedirecteur ertoe het blad voor zijn leerlingen te verbieden, wat voor een sneeuwbaaleffect zorgde. Eind 1921 hield *Storm* er noodgedwongen mee op. Van der Hallen sloot zich aan bij het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond en werd rubriekleider "kunsten en letteren" van *Jong Dietschland*, het tijdschrift van het AKVS. In die functie groeide zijn bekendheid als bezieler van de jeugd in heel Vlaanderen, als profeet van « een nieuwe wereldorde » na « de wereldkatastroef van veertien-achtien ».

Van der Hallen was een idealist en een romanticus, een dromer die niettemin temperamentvol en strijdlustig was. Het streven van de Pelgrimbeweging, die hij mee lanceerde, sprak hem erg aan. Zelf schreef hij verhalen en essays zoals *Stille uren bij primitieve meesters* (1924) en *Begenadigden uit mystiek Vlaanderen* (1925).

RELIGIEUZE GEMEENSCHAPSKUNST

De derde man die aan de wieg van de beweging stond, was **Flor Van Reeth** (1884-1975). Hij was een begaafd schilder, maar is toch vooral bekend als architect. Van Reeth wilde een authentieke en eigentijdse architectuur ontwikkelen die, teruggrijpend op de oude Vlaamse bouw- en leefcultuur, ook een christelijke levensvisie uitademde. Hij was diepgelovig en stelde zich tot levensdoel bij te dragen tot de ontwikkeling van een nieuwe, religieus geïnspireerde cultuur.

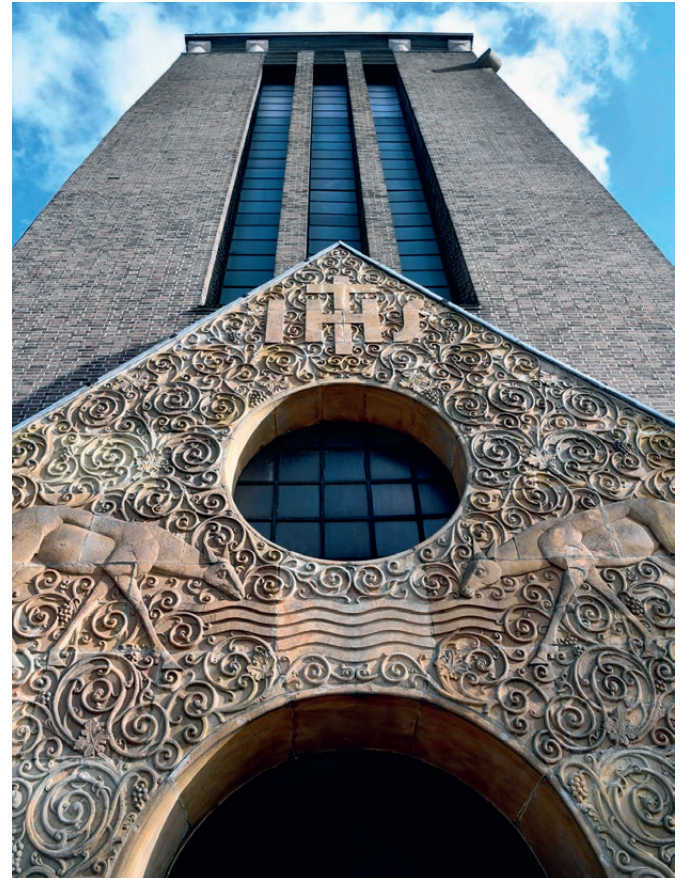
In 1906 kwam hij in contact met Felix Timmermans en Eugene Yoors, die zijn godsdienstige en mystieke opvattingen – hij verdiepte zich in Ruus-

broec en Thomas a Kempis – deelden en met wie hij een levenslange vriendschap sloot.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog week hij uit naar Londen, waar hij in de ban kwam van het *Arts and Crafts movement*. Inspirator William Morris zette zich af tegen de industriële revolutie en haar massaproductie; voorwerpen die zo gecreëerd werden, waren in zijn ogen van slechte kwaliteit en zielloos. Hij was dan ook voorstander van een heropleving van het ambacht en koppelde daar een maatschappijvisie aan: het streven naar dezelfde eenheid van kunst en arbeid in dienst van de samenleving die de bouw van de gotische kathedralen had gekenmerkt.

Ook de tuinwijkgedachte – een wijk opgevat als architectonische eenheid, met veel groen – boeide Flor Van Reeth. Na de oorlog realiseerde hij in Lier de tuinwijk "Zuid-Australië" (1922-1923), waarvoor hij ideeën putte uit de structuur van de door hem erg bewonderde Vlaamse begijnhoven (die hij ook in waterverfschilderijen vastlegde).

Zijn bijdrage aan de Pelgrimbeweging bestond vooral uit religieuze architectuur in een sobere art-decostijl. In 1925 ontving hij op de *Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels modernes* in Parijs een onderscheiding. Als zijn belangrijkste werk geldt de kapel van het H. Hart-instituut van de zusters Annunciaten in Heverlee (1930-1931), waaraan trouwens ook andere Pelgrims meewerkten.

Voor het portaal van de bakstenen Sint-Jozefskerk in Deurne (1933-1936), een werk van Jef Huygh, vervaardigde Flor Van Reeth een prachtig natuurstenen basreliëf geïnspireerd door Psalm 42: « Zoals een hert smacht naar de stromende wateren, zo smacht mijn ziel naar U, o God! »

EUROPEESCHE
Tentoonstelling
van
Katholieke Kunst

ingericht door DE PELGRIM met medewerking van kunstenaars uit Vlaanderen, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, Oostenrijk, Polen, Rumenië en Yougoslavië

CONGRES-DAGEN

ZATERDAG 8 FEBRUARI te 3 uur
OPENING DER TENTONSTELLING.
Z. E. P. Dr. Reypens S. J.: "De Internationale Zending van de Pelgrims".

ZONDAG 9 FEBRUARI
Letterkundige dag. Leider: André Demeds.
P. Buckinckx: "Het Jonge Vlaanderen".
A. Demeds: "De Kunst en het Leven".
Pater F. Huyens: "Kunst en Gemeenschap".
A. Van Cauwelaert: "Katholicisme en Kunst".

ZONDAG 16 FEBRUARI
Plastiekdag. Leiders: E. H. Hallez en A. Van Huffel.
Charlier: "De l'existence d'un art Chrétien universel du III au XV Siècle et les bases plastiques de cet Art".
Herman Deckers: "Over het Onuitgesproken".
Huib Hoste: "Moderne Bouwkunst".
Prof. Dr. C. Leurs: Voordracht.
Dr. Jozef Muls: "El Greco".
Z. E. P. Dr. Reypens s.j.: "De Wijding in het Kerkgebouw".
Z. E. H. Cyriel Verschaeve: "Beeldhouwkunst".

ZONDAG 2 MAART
Muziekdag onder leiding van Juliaan Platteau.

VRIJDAG 7 MAART
Opvoering door het Vlaamsche Volkstoneel van DE HEMELSCHES SALOMÉ door Félix Timmermans, in den Kon. Ned. Schouwburg.

Gebeurlijke wijzigingen zullen door de pers worden aangekondigd.

VAN 8 FEBRUARI TOT 9 MAART 1930

Affiche voor de tentoonstelling van 1930.

OVERDONDEREND SUCCES

In 1927 besloot de beweging een eerste grote tentoonstelling « ter ere van Jezus Kristus » te organiseren. Als locatie koos men de Antwerpse Stadsfeestzaal aan de Meir, die door het toenmalige stadsbestuur gratis ter beschikking werd gesteld. De opening vond plaats op 10 september, waarbij de eregenodigden buitenlanders waren als de Franse benedictijnse architect dom Paul Bellot, de Franse schrijver Léon Bloy en de Nederlandse auteur Frederik van Eeden.

De tentoonstelling omvatte vijf afdelingen: ten eerste een dodenhulde met o.m. Joe English; ten tweede « aangesloten kunstenaars en genodigden » (werk van de Pelgrims zelf en verder van een hele reeks gelijkgezinde kunstenaars); op de derde plaats het Nederlandse Genootschap van Rooms-katholieke kunstenaars, dat bij zijn oprichting (1921) 74 leden telde; ten vierde letterkundige werken, waarin allerlei bekende namen voorkwamen (naast de Pelgrims bv. Karel van den Oever, Jan Hammecker, Marnix Gijsen, Marie-Elisabeth Belpaire, Cyriel Verschaeve...); en tenslotte muzikale werken met, naast Renaat Veremans, ook Arthur Meulemans, Marinus de Jong en anderen.

In het kader van de expositie gingen themadagen door. Zo was er op 11 september een Letterkundige dag, met een voordracht door pater Reypens over "De Pelgrimziel" en een andere door August Van Cauwelaert over religieuze poëzie, terwijl Jan Hammecker zijn "Veni Creator" voorlas. De dag daarop was het Plastiekdag (rond de plastische kunsten); er waren voordrachten over o.m. "De hedendaagse katholieke kerkbouwkunst in Nederland" en "Godsdienstige kunst in Vlaanderen". Op de Toneeldag van 25 september voerde men "Maskaroen" van Walschap op, met muziek van Arthur Meulemans.

De sluitingsdag, zondag 2 oktober, werd opgeluisterd met religieuze muziek (Veremans, de Jong...) en een orgelconcert door Alex Paepen. Voor een bomvolle zaal (3000 aanwezigen) sprak Cyriel Verschaeve tenslotte over "De weg is nu gebaad!"

De toeloop naar het evenement was enorm: de publieke belangstelling overtrof alle verwachtingen en vele geïnteresseerden bezochten de expositie meermaals. Op een zondagnamiddag, na twee weken openstelling, moesten politie en brandweer zelfs de zaal tijdelijk ontruimen, omdat ernstig gevaar dreigde dat de keldergewelven het niet zouden houden. Men schatte dat er op dat moment niet minder dan tienduizend personen in de feestzaal rondliepen!

Een enthousiaste Timmermans schreef aan Van Reeth: « *We moeten die weg nu stevig en fris op. God zit achter ons en wijst de mannekens aan. De kunst moet opnieuw verstaan worden. 't Is een mode geworden dat de kunst niet mag goed of verstaan gevonden worden, zoals ik u gisteren vertelde. Wel, wij zullen ze als vuur onder de mensen dragen. 't Zal een middel zijn voor ons en voor hen. De Pelgrim moet de schoonste brok, de geestelijke wacht van Vlaanderen worden! Dat zal! [...]. En één zijn. Geen persoonlijke belangen dienen. En in vreugde en verlangen werken* » (20 sep. 1927).

EEN VEELZIJDIGE HOOFDREDACTEUR

Aangemoedigd door dit succes begonnen de Pelgrims onder impuls van pater Reypens in 1929 met het uitgeven van een driemaandelijks tijdschrift, *De Pelgrim*. In de beginselverklaring stelde het zichzelf voor als het centrale orgaan waarin de Pelgrimleden uiting konden geven aan hun artistieke opvat-

« O Maria, Middelaars van alle genade, verkrijg ons van de barmhartige Drieëenheid de langverwachte genade van de heiliging der Kunst! Laat ze haar plaats innemen in het Rijk van uw Zoon. Bekom ons christene dichters en heilige kunstenaars, geen kunstenaars die, tot in de christene kunst, heimelijk zichzelf zoeken [...].

« O Moeder, geef ons dichters die zichzelf verzaaken en zichzelf vergeten, kunstenaars die, opgeleid door uw moederlijke zorgen, gedrenkt door Jezus' Heilig Bloed, leren leven en putten in het licht van Godsbeschouwing; kunstenaars die de heerlijke natuur en de zielewereld leren genieten in de volle weerglans van de Schepper en Verlosser! »

2. Edward Poppe, 1923

tingen. De gepubliceerde nummers « staan bol van enthousiasme en veroveringsdurf: de katholieken zouden voortaan, zonder remmingen, de toon aangeven in het openbare en culturele leven, en van Vlaanderen een haard maken van het naoorlogs religieus réveil in West-Europa » (Karel Van Isacker, s.j., *Mijn land in de kering*, deel 2, 1983, p. 90).

De drijvende kracht achter het tijdschrift als hoofdredacteur was **Dirk Vansina** (1894-1967), oud-strijder en lid van de Frontbeweging. Hij had zijn sporen verdiend toen hij in 1919 opnieuw van wal stak met de uitgave van *Dietsche Warande en Belfort*, het bekende literaire tijdschrift van katholieke strekking opgericht door juffrouw Belpaire. Vansina had een grote mystieke aanleg en verheven opvattingen over een met het volk verbonden christelijke kunst.

Zo lag hij mee aan de basis van *Pro Deo*, een beweging die ijverde voor het behoud van het gewijde karakter in de moderne religieuze kunst in al haar uitingen, van kerkbouw tot illustraties. Hij was ook medestichter en lid van de raad van bestuur van *Het Vlaamsche Volkstoneel*.

Al in 1925 trad Dirk Vansina vol geestdrift toe tot de Pelgrimbeweging. In het door hem geredigeerde tijdschrift « verscheen poëzie, proza en toneel van pelgrimskunstenaars als Felix Timmermans, André

Demedts, Gerard Walschap en Ernest Van der Hallen. Daarnaast werden er ook heel wat kritische bijdragen gepubliceerd, vooral boekbeoordelingen, waarin religieuze en flamingantische overwegingen als literaire maatstaf werden gehanteerd » (digitale Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, lemma *De Pelgrim*). De hoofdredacteur kreeg de volle steun van de door hem erg bewonderde kapelaan Cyriel Verschaeve, die in bijna elk nummer een essay publiceerde.

Vansina was een begaafd schilder en tekenaar van bij voorkeur religieuze onderwerpen. Op de Wereldtentoonstelling van 1930 in Antwerpen mocht hij overigens een gouden medaille mee naar huis nemen voor een serie mooie houtskooltekeningen. Zijn ervaringen in de loopgraven van de Grote Oorlog verwerkte hij tot *Dagboek van het front*, een reeks bijzonder schrijnende schetsen. Hij schreef bovendien verschillende toneelstukken, een roman en essays over figuren als Verschaeve, Pascal en Dostojevski.

GLOEDVOLLE FIGURATIEVE GLASRAMEN

Wie zeker niet onvermeld mag blijven, is **Eugeen Yoors** (1879-1975). Hij was op verschillende vlakken een buitenbeentje, om te beginnen door het feit dat hij zijn jeugd doorbracht in Sevilla (waar zijn vader een bedrijf oprichtte) en er vrijzinnig werd

In 1930 schilderde Herman Deckers een reusachtig apocalyptisch visioen: de Hemelvaart van Christus, terwijl Satan «als een bliksemschicht» neerstort in de hel. Bovenaan omgeven legioenen engelen Gods Zoon, onderaan links strijdt een kluit van mensen om de hemelse zaligheid te bereiken en niet door zondigheid naar beneden gesleurd te worden.

opgevoed. Het warme coloriet van het mediterrane landschap beïnvloedde hem blijvend.

Toen hij twintig was, keerde hij terug naar zijn geboortestad Antwerpen. Hij studeerde aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, maar het reizen zat hem in het bloed: hij vertrok naar Parijs en werd er aangetrokken door het gedachtengoed van twee katholieke bekeerlingen, de flamboyante polemist Léon Bloy en de bij de benedictijnen ingetreden Joris-Karl Huysmans.

« Na kunstomzwervingen doorheen tal van Europese landen, waarbij hij kennis maakte met de glasschilderkunst, belandde Yoors in 1907 in Boechout. Samen met architect Flor Van Reeth sloot hij aan bij de plaatselijke kunstkring *Streven*, de *Vereeniging van Antwerpsche Kunstschilders* en de Antwerpse kunstkring *De Scalden*. In 1908 richtte Yoors mee de Belgische tak op van het spirituele genootschap van de Rozenkruisers, dat hij in Parijs had leren kennen » (digitale Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, lemma *Eugeen Yoors*). De Encyclopedie vergeet wel te vermelden dat het om katholieke Rozenkruisers ging, want Yoors was ondertussen bekeerd.

Omdat hij de artistieke opvattingen van zijn vrienden Timmermans en Van Reeth deelde, werd Yoors een van de eerste Pelgrims. Hij bekwaamde zich in de glazenierskunst. Zijn ontwerpen waren figuratief, want met abstractie liep hij niet hoog op. Hij werd bekend om zijn vernieuwende stijl: een strenge en eenvoudige lijngeving, grote en gloedvolle kleurvlakken. Hij vervaardigde meer dan 400 glasramen voor kerken (Christus-Koningkerk op het Antwerpse Kiel, Sint-Walburgiskerk op het Zuid) en kapellen (Sint-Lievenscollege en Sint-Lutgardisschool in Antwerpen en vooral de kapel van de Annunciaten in Heverlee). Maar hij werkte ook in andere Vlaamse regio's en zelfs voor kloosters in Congo en Mexico.

DE MISLUKTE EXPOSITIE VAN 1930

De Boechoutenaar **Herman Deckers** (1888-1973) was van beroep wisselagent, maar in zijn vrije tijd haalde hij palet en penseel tevoorschijn. Aanvankelijk schilderde hij expressionistische taferelen in de lijn van zijn leermeester **Albert Servaes** (1883-1966), « maar vanaf de jaren twintig legde hij zich toe op religieuze en mystieke composities die vaak de vorm aannamen van monumentale apocalyptische visioenen » (digitale Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, lemma *Herman Deckers*).

Deckers, die secretaris was van de beweging – het was bij hem thuis dat het manifest eind 1925 ondertekend was – wilde in 1930 een tweede tentoonstelling inrichten. De Stadsfeestzaal was echter benomen omwille van de Wereldtentoonstelling die in Antwerpen doorging. Enkele Pelgrims wilden daarom afzien van de manifestatie, maar Deckers zette door en kon zaal *De Harmonie* aan de Mechelsesteenweg in de Sinjorenstad reserveren.

De tweede Pelgrimententoonstelling ging door van 8 februari tot 9 maart 1930. Het motto was “*Herbouw*

mijn huis”, naar de beroemde woorden die het kruisbeeld van San Damiano in Assisi tot Sint-Franciscus sprak. Het opzet was internationaal: naast Vlamingen en enkele Walen namen ook kunstenaars deel uit Nederland, Duitsland, Frankrijk, Italië, Denemarken, Polen en Joegoslavië.

Zoals we allemaal weten, zijn kunstenaars doorgaans niet de beste organisatoren... Bij de toch erg prestigieus opgevatte expositie liep van alles fout: men diende te elfder ure de hulp in te roepen van een aannemer voor de materiële inrichting van de zaal, er waren ingezonden werken uit Frankrijk die niet eens geëxposeerd werden en eigenlijk ontbrak het de groep ook aan voldoende financiële draagkracht.

Het resultaat was dat de tweede tentoonstelling ver beneden de verwachtingen bleef en negatieve kritieken kreeg in de pers. Daardoor werd de onderlinge saamenhorigheid onder de Pelgrims zwaar op de proef gesteld: ongenoegen, verwijten, wrijving. Deckers zelf onderstreepte later de negatieve impact van de economische wereldcrisis die in 1929 uitgebroken was en die ook op het kunstleven een nadelige weerslag uitoefende. Bovendien suggereerde hij dat er “vijandige machten” aan het werk waren geweest die de ondergang van de Vlaams-katholieke beweging gezworen hadden.

HET EINDE... EN EEN NIEUW BEGIN ?

Hoe dan ook, de spanningen onder de Pelgrims liepen zo hoog op dat de drie stichters besloten om zich terug te trekken. Er had nog een laatste vergadering plaats, maar die verliep in geruzie. « *Mischien* », zei Flor Van Reeth in een interview op het einde van zijn leven, « *had het zich een zakenman moeten aantrekken, iemand die rekening houdt met de nuchtere dingen van elke dag. Wij waren zelfs zo naïef dat wij niet eens inkomgeld vroegen voor onze tentoonstellingen.* »

Op 13 maart 1930 deed Felix Timmermans, in een brief aan Van Reeth, nog een laatste poging om de zaak te redden: « *Wij moeten opnieuw beginnen, kerel, met die Pelgrim, van her opnieuw, al waren we maar met vijf man. Het is een Augiasstal geworden, we moeten er met de zaag aan werken, want schaven kort niet meer. Of heel het ding laten afbranden!* »

Maar de Pelgrimbeweging kwam niet meer van de grond. De leden gingen elk hun eigen weg. In 1931, na acht nummers en twee jaargangen, hield het tijdschrift *De Pelgrim* op te verschijnen.

De geest die de Pelgrims bezielde, is het waard om gekoesterd te worden voor later. Ooit, wanneer de katholieke Kerk zichzelf zal gezuiverd hebben van de verderfelijke en vernietigende geest van Vaticanum II en er ruimte komt voor een renaissance op alle domeinen, kan het manifest van de Pelgrimbeweging van onder het stof gehaald worden en in een nieuwe context de basis worden voor een heropbloei van waarlijk katholieke kunst en literatuur!

WETENSCHAPPELIJK EERHERSTEL VOOR DE H. LIJKWADE VAN TURIJN

3. FYSISCH EN CHEMISCH ASPECTEN VAN DE AFBEELDING

door broeder Bruno Bonnet-Eymard

In dit derde deel probeert broeder Bruno, in de hoedanigheid van exegete lid van het Internationaal Congres voor Sindonologie (Turijn 1978 en Bologna 1981), te antwoorden op twee vragen. Ten eerste : welke zijn de natuurkundige en scheikundige eigenschappen van de afdrukken op de Lijkwade ? Ten tweede : welk soort van oorzaak, procedé of techniek zou aan de basis van die afdrukken kunnen liggen ?

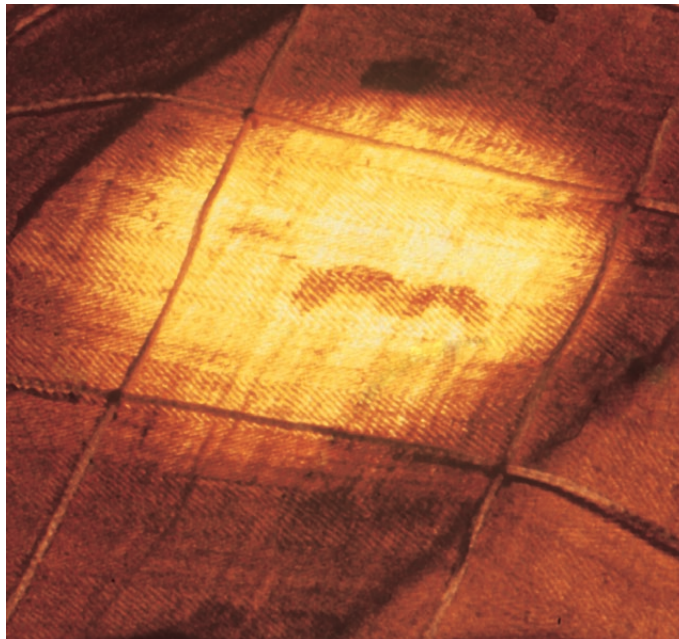
DEZE beide vragen vatten eigenlijk het hele programma samen van het Amerikaanse *Shroud of Turin Research Project* (STURP) dat doorging in oktober 1978, na twee jaren van intense voorbereiding (1976-1978). Nooit tevoren of erna is er zo'n groots opgezet onderzoek van de H. Lijkwade geweest, waarbij alle mogelijke disciplines betrokken werden.

Alleen het antwoord op de eerste vraag heeft de algemene consensus van de leden van de STURP kunnen wegdragen : « In het huidige stadium kunnen wij besluiten dat de afbeelding van de Lijkwade deze is van de werkelijke menselijke vorm van een gezeselde en gekruisigde man. Zij is niet het werk van een kunstenaar. De bloedvlekken zijn samengesteld uit hemoglobine en geven ook een positief resultaat bij de albuminetest » (*Preliminary Results of the 1978 Shroud of Turin Investigation*).

Deze duidelijke woorden zijn de bekroning van een grondig en minutieus onderzoek, maar meer nog van de tweeduizend jaar oude traditie van de Kerk. Die traditie wordt er op overduidelijke wijze door gerechtvaardigd en ze geeft op haar beurt aan het uitgevoerde onderzoek het karakter van een absolute zekerheid¹.

« DE WERKELIJKE MENSELIJKE VORM VAN EEN MAN »

De eeuwenoude overlevering, die we uiteengezet hebben in deel 1 van deze studie (*De ooster-*

Fig. 1 : Macrofotografie van de bloedvlek op het voorhoofd in de vorm van een omgekeerde 3 zoals ze verschijnt op de achterzijde van het weefsel. Terwijl er van de afbeelding van het lichaam niets te zien is op de achterkant, is er wel degelijk echt bloed doorheen de Lijkwade gegaan (cliché Schwartz, STURP).

groot stuk linnen, vergeeld door de ivorkleurige patina van zovele eeuwen en in zwak contrast ermee, twee silhouetten zonder duidelijke aflijning en bijna onzichtbaar. De gezichtsafdruk staat daarbij tegenover de afdruk van het achterhoofd. Men ziet een naakt en gekwetst lichaam van een man, op natuurlijke grootte, ongeveer 1,80 m lang en bekleed met bloed.

De Amerikaanse geleerden zeggen nadrukkelijk : « Het is niet het werk van een kunstenaar. » Dat is het minste wat men kan zeggen ! De afbeeldingen in kwestie missen elke esthetische waarde. De moderne pelgrim heeft meer nog dan die uit vorige eeuwen reden te over om ontgoocheld te zijn over de onaantrekkelijke aanblik, nog geaccentueerd door de sporen van de brand van Chambéry en de opgenaaide stukken stof die, om de schade te herstellen, de silhouetten langs beide zijden omgeven. Tot

se voorgeschiedenis van de Relikwie), verklaarde reeds dat de afbeelding van de Lijkwade die van een gezeselde en gekruisigde man is en dat de naam van deze man Jezus Christus is. Precies dat is het wat de massa's aantrekt wanneer men de Relikwie uit haar relikeschijn haalt.

Nochtans gebeurde deze bevestiging door de traditie tot in 1898 tegen alle uiterlijke schijn in. Want wat zag de pelgrim die Jeruzalem, Edessa, Constantinopel, Lirey, Chambéry of Turijn bezocht ? Zeer vage en moeilijk te onderscheiden afdrukken, zoals ze weergegeven worden op fig. 3. Deze afdrukken vormen in het midden van een

(1) Wij kunnen hier enkel maar een samenvatting geven van wat uitgebreid uiteengezet werd in *Le Saint Suaire, preuve de la mort et de la résurrection du Christ* (SS I), pp. 71-86 en 103-122 (voordracht gehouden aan de Sorbonne op 19 maart 1984).

overmaat van ramp heeft het water dat op het doek werd geworpen om het vuur te doven ruitvormige sporen achtergelaten, omringd met vuile zwarte randen, die over de hele lengte de overeenstemmende verbrande delen met elkaar verbinden.

EEN ECHTE FOTO !

De ontdekking die don Noël Noguier de Malijay² in 1898 deed door voor de eerste maal de H. Lijkwade te laten fotograferen, heeft op een totaal onverwachte manier gelijk gegeven aan de volksdevotie. Het cliché van de foto bracht aan het licht dat de sinds eeuwen vereerde vlekken ondanks hun onaantrekkelijk voorkomen wel degelijk het portret ten voeten uit waren, maar dan **als negatief**, van een echte man, groot en goed gebouwd, met een bewonderenswaardig nobel voorkomen, wat onderlijnd wordt door de majestueuze houding van het hoofd dat losstaat van de schouders (fig. 4).

Positief noemt men een fotografische afbeelding waarop de lichte delen van een voorwerp licht verschijnen en de donkere donker. « Positieve » afbeelding wil dus zeggen : volstrekt uiting gevend aan de werkelijkheid. **Negatief** noemt men het omgekeerde : de donkere delen licht en de lichte donker. Een « negatieve » afbeelding wordt door deze omkering van lichtwaarden nietszeggend. Zo is het negatief van de foto van pater Filas (fig. 2) onbegrijpelijk als men het niet ziet in het licht van de positieve foto.

Fig. 2 : Fotografisch negatief van pater Filas. De omkering van de lichtwaarden maakt de afbeelding onduidelijk, net zoals het origineel op de Lijkwade.

Op Secondo Pia's negatief van de H. Lijkwade (fig. 4) wordt de achtergrond donker, terwijl die in werkelijkheid licht is ; de twee donkere lijnen, sporen van de brand van Chambéry, worden helder. Evenwijdig aan de twee lijnen die symmetrisch over heel de lengte van het doek lopen, verschijnen donkere driehoeken : het zijn de in werkelijkheid lichte stukken die er opgenaaid zijn door de clarissen van Chambéry. Maar dan komt het ongewone, het verbijsterende, het

volstrekt ongehoorde dat in 1898 plots ontdekt werd toen de Relikwie voor de eerste maal werd gefotografeerd : tussen de twee parallelle lijnen tekent zich duidelijk een perfect positief beeld af. Uit het halfduister van het weefsel duikt de weergave op van een echt menselijk lichaam van een atletische schoonheid.

Besluit : vermits het fotografische **negatief** van de H. Lijkwade de **positieve** afbeelding van een reële man voortbrengt, komt de onduidelijke weergave die we op de Relikwie zien overeen « met een soort fotografisch negatief », naar de woorden van don Noguier. « Een soort negatief », zei de salesiaan duidelijk, want de Lijkwade is geen fotografische plaat ! Overigens werd de oppervlakte van het weefsel niet bedrukt door het op het lichaam weerkaatste licht zoals een fotofilm zou bedrukt geweest zijn. Het is het **reliëf** van het lichaam dat zijn afdruk heeft nagelaten : de neus, de borstspieren, de voorarmen, de buik die men ziet vooruitspringen boven de gekruiste handen, de knieën.

DRIEDIMENSIONAAL

Don Noguier had er al een geniaal vermoeden van : « Toen ik vaststelde dat het reliëf van het lichaam was weergegeven in donkere kleur, terwijl de ingevallen of diepere delen licht waren, heb ik niet gearzeld de afbeelding van de Lijkwade te vereenzelvigen met een soort van negatief fotografisch cliché. »

De wetenschappelijke hypothese ligt hier in het verlengde van het vermoeden dat aan de basis lag van de eeuwenoude bewondering en devotie. Deze vormeloze vlekken werden altijd al beschouwd als de authentieke afdrukken van het lichaam van Jezus zelf, omdat het reliëf van het lichaam wordt weergegeven met een intensiteit die omgekeerd evenredig is met de afstand van het lichaam tot het weefsel. Zo wordt de neusbrug, die contact maakt met het linnen, het meest intens weergegeven : we zien op de Lijkwade een donkere streep. De neusvleugels worden daarentegen minder en minder donker naarmate zij zich van het linnen verwijderen en overgaan in de wangen. Daarom wordt de neus op het fotografische negatief licht van kleur en worden de zijkanten van de neus eerder donker.

Aanvullend bij de ontdekking van don Noguier stelt Gabriel Quidor vanaf 1910 dat het volstaat de intensiteit van de bruine verkleuring in elk punt te meten om de derde dimensie terug te vinden, nl. het volume van het lichaam onder het linnen. Die « driedimensionaliteit » is de unieke eigenschap die de H. Lijkwade bezit om, in de woorden van Quidor, « een afdruk door orthogonale projectie op het linnen » achter te laten, waardoor de reconstructie mogelijk wordt, « in de juiste proporties, van het lichaam dat er in gewikkeld werd ».

Rechtstreekse observatie onder de microscoop heeft het mogelijk gemaakt om, tachtig jaar later, de fysische eigenschappen van deze « afdruk door orthogonale projectie op het linnen » te begrijpen.

(2) Deze salesiaan was de eerste die vermoedde dat de Lijkwade een fotografisch negatief was. De Italiaan Secondo Pia, officiële fotograaf van de tentoonstelling die in 1898 doorging, was slechts de uitvoerder van het idee van don Noguier.

EEN PERFECT DRIEDIMENSIONAAL NEGATIEF

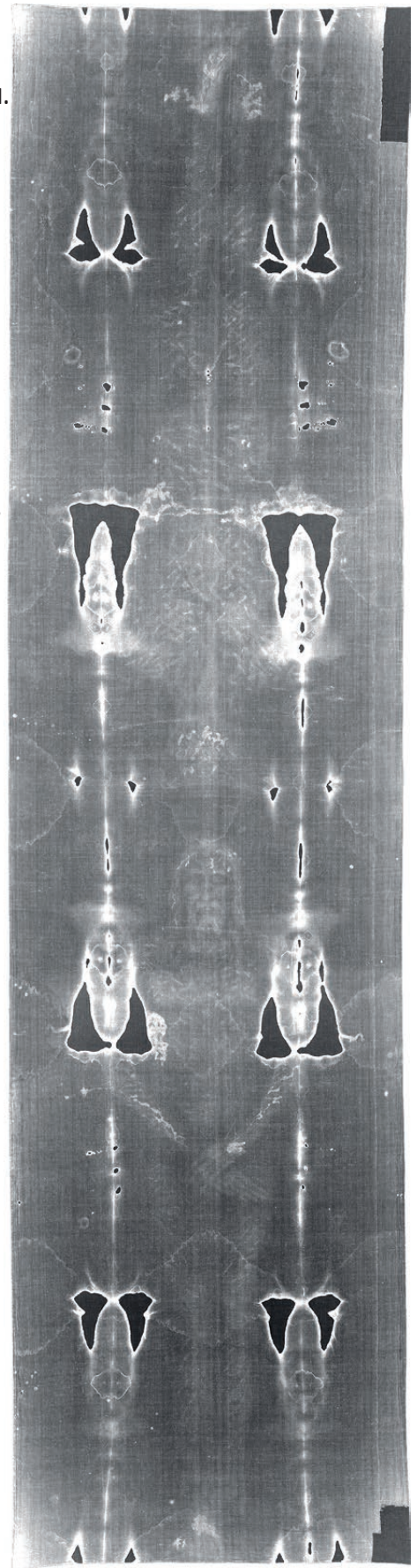
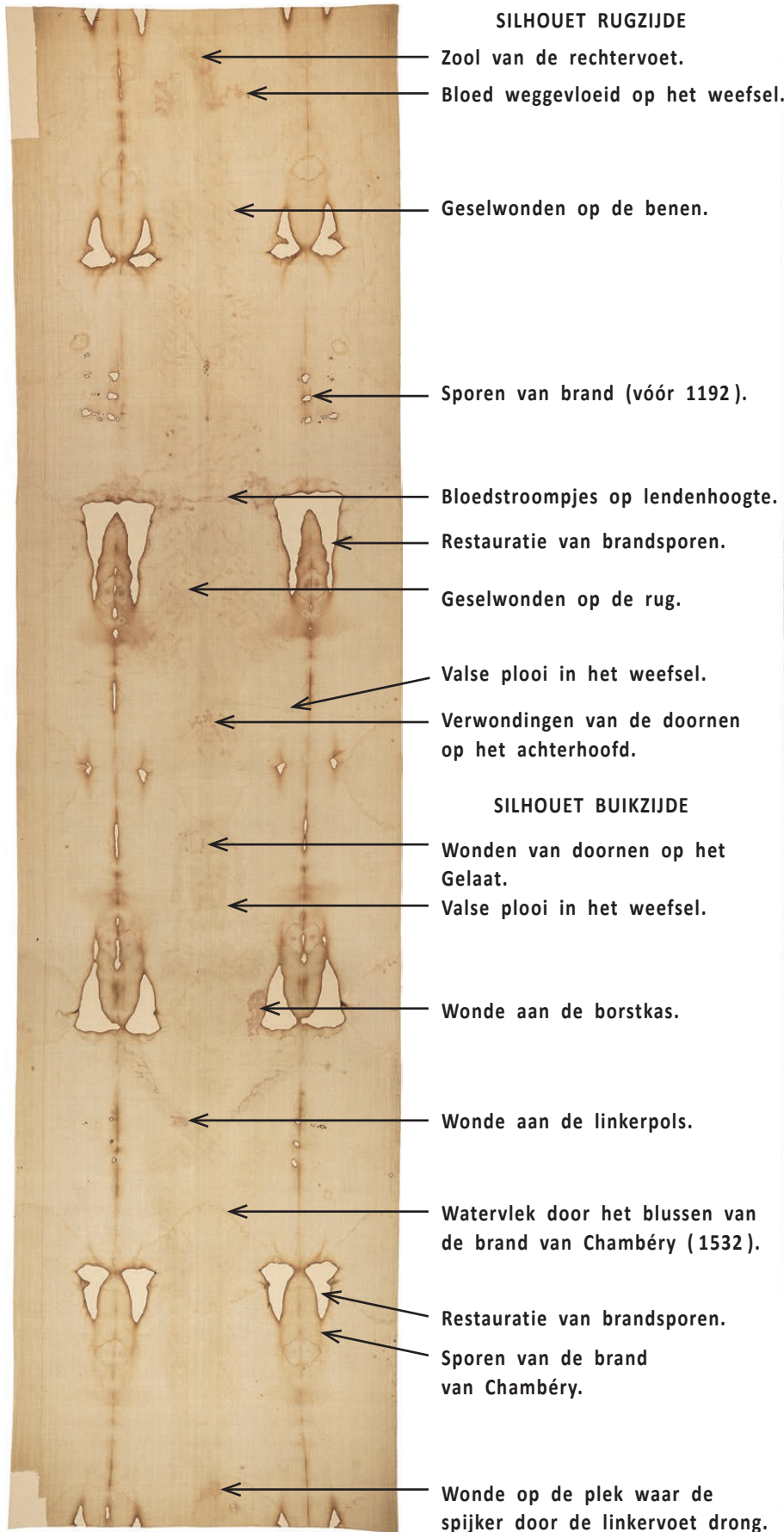

Fig. 3 : Fotografisch positief.

Fig. 4 : Fotografisch negatief.

EEN OPPERVLAKKIGE AFDRUK

Bij een vergroting van vijftig maal kan men zeer goed de strogele verdonkering onderscheiden die de vezels kleurt en zo de zones van de lichaamsafdruk vastlegt. Deze verkleuring is beperkt tot de oppervlaktevezels en dan nog uitsluitend tot de bovenste rand van deze vezels. De verkleuring is zodanig oppervlakkig dat een vezel een witte vlek vertoont op de plaats waar een andere vezel over de eerste ligt : degene die bovenligt, heeft de onderste beschermd tegen de vergeling.

De verkleuring is niet alleen oppervlakkig, maar bovendien ook nog uitermate éénkleurig en gelijkmatig. De kleurnuance van elke gele vezel op zich blijft overal dezelfde, zowel in de lichte als in de donkere zones, zonder enig spoor van verzadiging. Aldus vertonen de afdrukken van buik- en rugzijde dezelfde relatieve kleurverdeling, terwijl men zich toch zou verwachten aan een zeer diepe verkleuring op de rugzijde. Niets daarvan ! De intensiteit van de afbeelding wordt uitsluitend bepaald door de dichtheid aan gekleurde vezels.

CHEMISCH ZUIVER

Gekleurd door wat ? Door helemaal niets ! Wat blijft er over wanneer alle specifieke testen zowel organische als anorganische pigmenten hebben uitgesloten ? Onze vriend, de scheikundige John Heller, zei : « een grote ronde nul », waarmee hij uiting gaf aan de verbijstering van heel het team.

Doorslaggevend in dit verband was het onderzoek met X-stralen. Dit heeft alleen maar de aanwezigheid van calcium, strontium en ijzer aan het licht gebracht, die voorkomen in natuurlijk water en zich op de cellulose hebben vastgezet tijdens de periode waarin het linnen werd geweekt. Deze stoffen hebben geen enkel verband met de afbeelding, vermits ze gelijkmatig over heel de oppervlakte van het weefsel zijn verspreid. Het ijzer vormt hierop een uitzondering : omdat het meer voorkomt in de zones die de kleur van bloed hebben, vormt het de eerste aanduiding die op de identificatie van bloed kan wijzen, vermits bloedporfyryne een ijzeratoom bevat.

De radiografie versterkt dit resultaat : bij deze methode wordt enkel de ruitvormige omtrek weerhouden van de "watervlekken", die geladen zijn met ijzeroxide. Maar elke afbeelding verdwijnt, zelfs de bloedvlekken.

Hetzelfde resultaat met spectrofotometrie. Tot grote spijt van Walter McCrone – een beruchte tegenstander van de authenticiteit – vertonen de reflectiecurven die Roger Gilbert verkreeg met de Lijkwade een morfologie die volledig verschillend is van het reflectiespectrum van een vlek ijzeroxide. Niettemin blijft McCrone zich verdedigen door te stellen dat Gilbert incompetent is inzake spectrofotometrie ! De wetenschappelijke waarheid noopt er nochtans toe te herhalen dat de afbeelding gemaakt is zonder enige hulp van buitenaf. Zij ontstaat alleen

uit het contrast tussen enerzijds de geoxideerde en gedehydrateerde vezels en anderzijds de ivorkleurige achtergrond van de stof.

DE BLOEDVLEKKEN

De enige inbreng van buitenaf, waarneembaar met het blote oog, bestaat uit de donkerrode bloedvlekken die vrijwel overlopen in de monochrome kleur van de afdrukken, maar die duidelijk zichtbaar zijn op detailvergrotingen. Er is bloed dat uit de hoofdwonden vloeide, vooraan en in de nek, maar ook bloed dat over geheel het lichaam terug te vinden is en vooral op de rug, op de plaatsen waar wonden zijn ontstaan door de zweepslagen. Men ziet ook op de linkerhand, op de onderarmen en op de voeten het bloed van de kruisiging en aan de rechterzijde het bloed dat uit het doorboorde hart gevloeid is.

Op de drempel van de moderne tijd, toen de uitstallingen van de H. Lijkwade in Lirey begonnen, hernieuwden deze bloedige wonden de stigmata die de Poverello van Assisi een eeuw tevoren in zijn eigen lichaam mocht ontvangen. De bloedvlekken op de Relikwie vormden gedurende vijf eeuwen de grondslag voor de overtuiging van de opeenvolgende pausen. Het verslag van de clarissen van Chambéry, die in 1534 werden belast met de reparatie van de brandschade uit 1532, toont aan dat ook zij ditzelfde aspect, waarvan wetenschappers vandaag overtuigd zijn, als onbetwifelbaar beschouwden.

Terwijl ze de door het vuur beschadigde delen verstelden, merkten de clarissen op dat « *er zich op de linkerzijde van het voorhoofd een bloedstraal bevindt die, langer en breder dan de andere, als een kleine slang naar beneden loopt. [...] Men ziet dat de achterzijde van het hoofd werd doorboord door lange en dikke doornen. Deze komen zo veelvuldig voor dat men er kan uit opmaken dat de kroon gemaakt was in de vorm van een hoed en niet als een koningskroon in cirkelvorm, zoals de schilders het hebben weergegeven. Wanneer men aandachtig kijkt, ziet men dat de achterzijde van het hoofd meer gehavend is dan de rest en dat de doornen dieper zijn doorgedrongen, gepaard gaande met grote bloeddruppels die zijn samengeklit met de haren.* »

Zij spreken verder over « *bloedstromen* » op de voorarmen, over « *de wonde in de goddelijke zijde, drie vingers groot* » en over « *de schouders die geheel gehavend en gekneusd zijn door de zweepslagen die overal terechtwamen en sporen nagelaten hebben die zo groot zijn als marjoleinbladeren* ». Ze voegen er nog aan toe : « *Toen de Lijkwade uitgestrekt was over het Hollandse doek [het fijne linnen waaraan ze ter bescherming moest vastgehecht worden] en we er van onderaf naar keken, zagen we de vlekken alsof we doorheen een glazen plaat keken* »³.

Wat zal men hier het meest bewonderen : de tedere devotie van deze moderne Veronica's of de

(3) Léon Bouchage heeft dit *Récit des religieuses clarisses* ontdekt en integraal gepubliceerd in *Le Saint Suaire de Chambéry à Sainte-Claire-en-ville (avril-mai 1534)*, Chambéry, 1896, pp. 16-26.

Fig. 5 : Het team van de STURP begint op 8 oktober 1978 in de bibliotheek van het koninklijk paleis in Turijn met het wetenschappelijke onderzoek van de Lijkwade (cliché Schwartz).

wetenschappelijke precisie van hun waarnemingen? Zij komen zelfs niet op het idee de aanwezigheid van dit goddelijke bloed dat zij aanbidden in twijfel te trekken. En welke wetenschapper zou hun ongelijk geven, met de radiografieën in de hand waarop men noch de afbeelding, noch het bloed ziet? Dit is immers het bewijs dat het hier gaat om echt bloed en niet om een mengeling van ijzeroxide en rode kleurstof, zoals McCrone beweerde en zelfs bewezen achtte⁴.

ALBUMINE EN BILIRUBINE

In 1978 konden Samuel Pellicori en Vernon Miller in Turijn vaststellen dat onder ultravioletbelichting het bloed zwart leek en dus zijn kleur verloor en de natuurlijke fluorescentie van het weefsel wegnam, met uitzondering van de omtrek van de vlekken waar een lichtkring waarneembaar was. Dit was een sterk vermoeden ten voordele van de aanwezigheid van echte bloedklonters en van albumine, een vermoeden dat later bevestigd werd door middel van honderden tests uitgevoerd door John Heller en Alan Adler op microstalen meegebracht uit Turijn door Ray Rogers.

De clarissen van Chambéry hebben in 1534 het serum niet gezien: het is onzichtbaar voor het blote oog en blijft dit ook bij gewone fotografie. Maar de ultravioletbelichting heeft in 1978 onomstootbaar de aanwezigheid ervan aangetoond op de omtrek van de bloedvlekken en de wonden van de geseling.

Uit de oppervlaktevezels afkomstig uit Turijn hebben Heller en Adler een zekere hoeveelheid van dit kostbare Bloed kunnen verzamelen. Op de plaats waar het gestolde bloed de vezels bedekte, was het vaak gebarsten in langwerpige deeltjes, half buisvormig. Zij noemden deze deeltjes "scherven", *shards*, en bewezen dat het wel degelijk om bloed ging: door de rode fluorescentie van de porfyriene onder UV-belichting en door de

spectrofotometrie die de Soret-band liet zien, wat karakteristiek is voor hemoglobine.

Beide geleerden bevestigden de aanwezigheid van albumine rond de bloedklonters door het testen van "honinggele" vezels afkomstig uit zones nabij de bloedvlekken en rondom de geselwonden. Tenslotte hebben ze de bloedvlekken onderzocht op het voorkomen van bilirubine. Bilirubine is het voornaamste pigment van de gal en ontstaat door de afbraak van rode bloedcellen ten gevolge van een slechte behandeling. De Man die zijn bloed heeft nagelaten op de Lijkwade heeft dus korte tijd tevoren verschillende slagen en wonden ontvangen.

Het was de scherpzinnige Adler die zoals altijd de nagel op de kop sloeg toen hij verklaarde dat de "vervalser", die in de middeleeuwen in volledige overeenstemming met de biochemie een bloedvlek had gesimuleerd, met de enige bedoeling exact de evangelische verslagen te volgen, werkelijk een uitmuntend vervalser was!

« MET DE HANDEN GESCHILDERD »? OF EEN « WRIJFSEL »?

« De afbeelding is een blijvend mysterie (*an ongoing mystery*) en het probleem zal onopgelost blijven totdat verdere chemische studies worden gemaakt, hetzij door deze groep wetenschappers, hetzij door andere wetenschappers in de toekomst » (*Preliminary Results of the 1978 Shroud of Turin Investigation*). Dit was het laatste woord in het onderzoek van de STURP en meteen de *status quaestionis*.

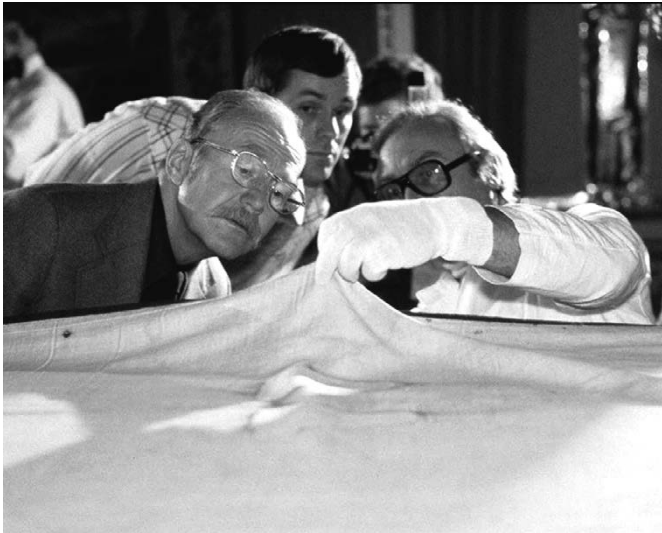
Voor McCrone is er helemaal geen mysterie. De H. Lijkwade werd « met de vingers » geschilderd met behulp van gelatine en ijzeroxide⁵. Men moet dit letterlijk opvatten: de kunstenaar werkte volgens hem zonder penselen, met de blote hand! Het is louter « toeval » dat het resultaat een meesterwerk is, een perfect driedimensionaal negatief (zie fig. 4). Een echt... mirakel!

De beweringen van McCrone houden geen steek. Zij werden reeds honderdmaal weerlegd. Zelfs zijn

Fig. 6 : Infraroodfotografie toegepast op het kostbare weefsel (cliché Schwartz).

(4) *Wall Street Journal*, 8 november 1988. – (5) Wij hebben de zaak-McCrone uitvoerig behandeld in SS I, pp. 40-41 en 111-116.

Fig. 7 : Ray Rogers en John Jackson kijken toe terwijl Giovanni Riggi de achterzijde van de Lijkwade toont, die tot op het moment van onderzoek vastgehecht was aan het Hollandse doek waarop de clarissen van Chambéry de Relikwie genaaid hadden (cliché Schwortz).

onderzoek van de kaart van Vinland, die hem internationale faam bezorgde, is zonder wetenschappelijke waarde⁶. Het spreekt voor zich dat het krediet dat men hem nog steeds verleent onrechtmatig is toegeëigend en kunstmatig wordt in stand gehouden om alles behalve wetenschappelijke redenen.

Joe Nickell is de medeplichtige van McCrone, door in zijn systeem een opvallend afleidingsmanoeuvre in te bouwen om het te bevestigen. Een geslaagde truc van deze Amerikaan die van beroep illusionist is ! Hij stelt voor een plank in bas-reliëf te beeldhouwen, deze nat te maken en vervolgens in te smeren met een mengsel van ijzeroxide en van gelatinelijm (alle ingrediënten van McCrone !). Op deze plank brengt men dan een doordrenkte linnen doek aan, men laat die drogen en begint dan te wrijven... men zal in negatief het getrouwe beeld van de afbeelding op het bas-reliëf zien verschijnen. Dit wordt vervolledigd door bloedvlekken te simuleren met een mengsel van ijzeroxide en rode kleurstof. Rest alleen nog een foto te nemen.

Opgelet, beste lezer, hij speelt vals ! Hij zal u niet het resultaat van zijn « wrijven » laten zien : vormeloze vlekken die een middeleeuwse kunstenaar dadelijk zou hebben verworpen, omdat hij ze niet zou begrijpen en zou denken mislukt te zijn in zijn « poging tot vervalsing ». Ten tweede neemt hij een loopje met de chemie. De wetenschappers hebben overvloedig aangetoond dat de afbeelding van de Lijkwade niet gemaakt is van gelatine en ijzeroxide en dat het bloed niet geschilderd is met een rode kleurstof. De zeggende vervalsers zou dus de bloedvlekken “geschilderd” hebben met echt bloed ; hij zou de omtrek van elk van de zweepslagen “geschilderd” hebben met albumineserum, dat onzichtbaar is voor het blote oog, met de bedoeling dat een toekomstig ultraviolet-onderzoek deze wonden fluorescerend zou maken !

Dit alles zou geen ernstige discussie waard zijn, ware het niet dat het resultaat van de koolstof-14-analyse plotseling terug de schijnwerper richtte op Nickell en zijn belachelijke theorie...

De agnosticus Yves Delage, lid van de Academie voor Wetenschappen, verklaarde al in 1902 (!) : « Aangezien de lijkwade authentiek is sinds de 14de eeuw en als de afbeelding een schilderwerk zou zijn afkomstig van een vervalsers, zou er in die periode een kunstenaar moeten geleefd hebben die in staat was een werk tot stand te brengen dat nauwelijks binnen het vermogen van de grootste schilders van de renaissance ligt ; en dan zou deze kunstenaar onbekend moeten gebleven zijn. Dat is al moeilijk te geloven voor een positief geschilderde afbeelding ; het wordt helemaal ongeloofwaardig als men bedenkt dat ze in negatief is geschilderd, dat ze in die vorm geen enkel esthetisch karakter heeft en dat zij slechts haar waarde krijgt als men licht- en schaduwplekken omwisselt en daarbij rigoureuus hun ligging en waarde in het oog houdt », wat onmogelijk is tenzij door de in de 14de eeuw nog ongekende fotografie (*Revue scientifique*, 1902, p. 684).

MACABERE HERSENSPINSELS

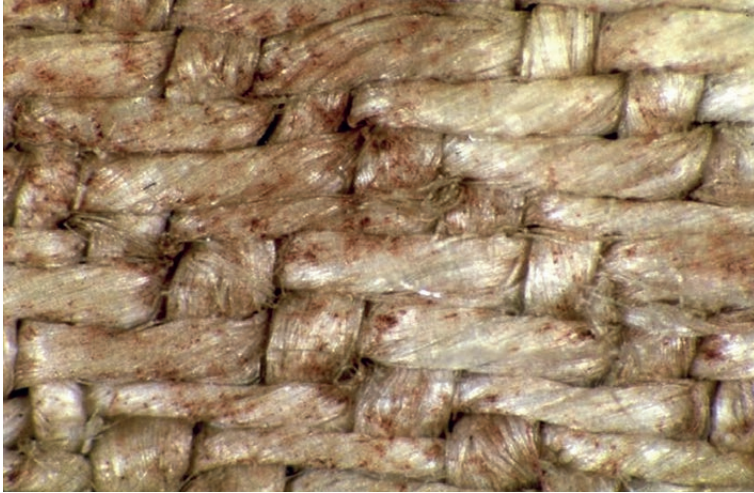
Men kan nog absurder te werk gaan. Jacques Evin beschouwt het C14-resultaat als « onomstotelijk ». In een woelige discussie heb ik hem alle authenticiteitsbewijzen voor de voeten geworpen die wij hier aanhalen en die alle uitmonden in het « onomstotelijke » besluit van de STURP : de H. Lijkwade heeft werkelijk het lichaam omvat van een gegeseld en gekruisigd man.

Maar Evin heeft een verklaring : « Het is heel simpel. In de 13de-14de eeuw heeft men een man gekruisigd. Men heeft hem in deze lijkwade gewikkeld en toen men hem eruit wilde verwijderen, waren de afdruk van zijn lichaam en zijn bloedvlekken erop aanwezig. Men is dan tot het besluit gekomen dat dit een zeer mooie lijkwade van Christus zou kunnen zijn. » Letterlijk ! Deze “theorie” werd trouwens in gelijklopende termen overgenomen door Yvonne Rebeyrol in *LE MONDE* van 2 november 1988 : « Een lijden analoog aan datgene wat Christus heeft ondergaan en dat in de 13de eeuw misschien werd opgelegd aan een man die dit al dan niet vrijwillig deed (want er waren flagellanten van wie de uitwassen werden veroordeeld door de Kerk). »

Overigens was Mgr. Jean-Charles Thomas, bisschop van Versailles, op serene wijze dezelfde mening toegedaan : « De Lijkwade van Turijn is een uitmuntend voorwerp van vroomheid, of het nu werkelijk een relik van Christus is of van een gemartelde man die op gelijkaardige wijze geleden heeft » (*LE MONDE*, 15 oktober 1988).

Verontwaardigd antwoord van dokter Luigi Mandrucco, hoofdgeneesheer radiologie aan de Sint-

(6) Een groep geleerden van de universiteit van Californië leverde er het bewijs van door een tegenonderzoek. Dit leidde weliswaar niet tot een ontkenning van de authenticiteit van de kaart van Vinland, maar het toonde wel klaar en duidelijk de ongeschiktheid van McCrone voor echt wetenschappelijk onderzoek aan. Cf. *La fin d'une longue imposture*, CRC nr. 234, juli 1987, pp. 3-4.

Fig. 8 : Uiterst sterke vergroting van vezels van de Lijkwade die bevestigd zijn met bloed.

Pieterskliniek in Rome : « Als we, zoals kardinaal Ballestrero, van oordeel zijn dat het ¹⁴C-onderzoek een definitief oordeel velt, dan moeten wij toegeven dat in de middeleeuwen iemand op een levende mens een realistische reconstructie heeft toegepast van het lijden van Christus. In dat geval hebben we te doen, neem me niet kwalijk, met een macaber voorwerp dat geen *icoon* genoemd kan worden » (*TRENTA GIORNI*, 10 november 1988).

ONMOGELIJKE “ VAPOROGRAFIE ”

Maar hoe heeft het lichaam van een man in de 13de of 14de eeuw zijn met bloed bevestigde afdruc op dit weefsel kunnen achterlaten met de eigenschappen die we besproken hebben ? In de officiële resultaten stelt de STURP vast : « **Vanuit wetenschappelijk standpunt bestaat het fundamentele probleem erin dat bepaalde verklaringen die chemisch als geldig kunnen worden aanvaard, vanuit fysisch standpunt uitgesloten zijn** » en omgekeerd (*Preliminary Results of the 1978 Shroud of Turin Investigation*).

Zo zijn er bv. de bloedklonters en de wonden van de geseling met hun kringen van serum. Zij getuigen uitdrukkelijk van een anatomische en een biochemische waarheid en veronderstellen een rechtstreeks contact van het linnen met een menselijk lichaam dat op deze wrede wijze verwond werd. Maar de driedimensionaliteit van de lichaamsafdruk postuleert daarentegen een werking op afstand. Het lijkt een onoverkomelijke tegenstrijdigheid !

Paul Vignon trachtte de chemie en de fysica te verzoenen door middel van de vaporografie. Volgens deze theorie, vanaf 1902 uitgewerkt in samenwerking met René Colson, zouden de bloedvlekken kunnen verklaard worden door een rechtstreeks contact tussen de stof en het gestolde bloed dat opnieuw vochtig werd door ammoniakdampen, afkomstig van het lichaam gedurende het verblijf in het graf. Deze dampen, ontstaan door de gisting van het ureum (het belangrijkste bestanddeel van de urine), zouden daarenboven het met aloë en mirre doordrenkte linnen bruin gemaakt hebben, vooral op die plaatsen waar er contact was met de vooruitstekende delen van het lichaam.

Maar in 1936 toonden experimenten van Dr. Jean Volckringer aan dat deze theorie geen steek hield : de veronderstelde “ dampen ” werken alleen vanop afstand en helemaal niet wanneer er rechtstreeks contact is. De onderzoeken door de STURP op de Lijkwade in 1978 maakten aan de stelling van de vaporografie een definitief einde : onder de microscoop vond men geen enkel spoor van de verspreiding van dampen, noch aan de oppervlakte, noch in de strogele vezels die de afbeelding vormen.

OXIDATIE, DEHYDRATIE EN BUNDELING

Op basis van de onoverkomelijke tegenstelling tussen de chemische en fysische eigenschappen van de afdruc stelt het rapport van de STURP : « De wetenschappelijke consensus is dat de afbeelding werd geproduceerd door iets dat zich vertaalt als een oxidatie, een dehydratie (uitdroging) en een conjugatie (bundeling) van de polysaccharide-structuur van de microvezels van het linnen zelf ». Heller geeft toe dat dit voor de niet-ingewijde lezer waarschijnlijk even opwindend is als het lezen van een telefoonboek. « Maar wij, biochemici, krijgen er grijze haren van. »

De vaststelling dat een intrinsieke verandering van de cellulose van het linnen de oorzaak is van de afbeelding, heeft hen toegelaten zelf « afbeeldingsvezels » te maken door vezels zónder afbeelding onder te dompelen in geconcentreerd zwavelzuur. Na verloop van dertig minuten hadden deze dezelfde kleur en chemische samenstelling als de afbeeldingsvezels. Dezelfde microscopische corrosie en dezelfde thermografische eigenschappen.

Het rapport gaat daarom verder : « Dergelijke transformaties kunnen gereproduceerd worden in het laboratorium door bepaalde chemische en fysische processen. Men kan via zwavelzuur of via warmte een identiek type verandering teweegbrengen in het linnen. »

Het blijft echter een feit dat niemand in een labo monochrome, negatieve, driedimensionale afbeeldingen kan produceren – noch via zwavelzuur, noch via warmte, noch op enige andere denkbare manier. Overigens zou schilderen met zwavelzuur niet alleen de penselen vernietigen, maar ook een verspreiding van deze stof via de haarvaatjes teweegbrengen. En elke warmtebron straalt op een diffuse wijze, wat erop neerkomt dat dit even onmogelijk is als de vaporografie.

EEN « VERSCHROEIING »

Men moet dus toegeven dat « geen enkele gekende chemische of fysische methode uitsluitel kan geven over de totaliteit van de afbeelding en dat geen enkele combinatie van fysische, biologische, chemische of medische omstandigheden op afdoende wijze de beeltenis kan verklaren. »

Nochtans is één zaak de onderzoekers opgevallen : de afbeelding van de Lijkwade vertoont alle fysische en chemische eigenschappen van een lichte

verschroeiing. In die zin biedt de Relikwie zelf alle vergelijkingselementen aan, omdat zij de sporen draagt van twee branden. De lichaamsafdruk vertoont de grootste gelijkheid met de sporen van de eerste brandvlekken, die dateren van vóór 1192⁷. Dezelfde eigenschappen van spectrale reflectie, dezelfde fluorescentie.

Iedereen die een gewone kleurenfoto van de Lijkwade bekijkt (fig. 3) kan dit trouwens vaststellen. Alles lijkt monochroom: de kleuren van de brandvlekken, die van de watervlekken, de afbeelding van het lichaam zelf en op de achtergrond het weefsel dat ook dezelfde tint heeft. De symmetrie van de door het water nagelaten sporen toont aan dat dit water door het linnen werd geabsorbeerd zonder door de afbeelding gehinderd te zijn. Alleen daar waar het water in contact kwam met de bloedklonters kan men een licht oponthoud vaststellen. Want die klonters vormen het enige aanwezige organische element dat chemisch aantoonbaar is. De vezels werden erdoor aaneen geklit en hebben op die manier de verspreiding van het water tegengewerkt.

De afbeelding van het lichaam heeft geen enkele verandering ondergaan in het vuur van de brand van Chambéry of ten gevolge van het water dat op het linnen werd gegooid om de vlammen te doven. Deze weerstand tegen vuur en water suggereert zeer sterk de idee van homogeniteit, van een nauw verband tussen de afbeelding van het lichaam en de verschroeiing door brand. Deze idee drong zich met kracht op aan Schwalbe en Rogers, getuige hiervan hun rapport van 1982, opgesteld met nauwgezette wetenschappelijke precisie⁸.

EEN « ZONNEFLITS »

Aan gelijkaardige “gevolgen” moet men dezelfde “oorzaken” toekennen. Welk soort *verbranding*, welke *brand* kunnen we plaatsen aan de oorsprong van de afbeelding op de H. Lijkwade?

Schwalbe en Rogers brengen scrupuleus verslag uit van de staat van hun onderzoek: « Onze eigen experimenten met sterke flashlampen en infrarood- en ultravioletlasers hebben de densiteit en de kleurenverdeling, waargenomen op de Lijkwade, niet kunnen weergeven. » Daarom is vandaag « de meest waarschijnlijke hypothese **dat de afbeelding van de Lijkwade het gevolg is van een lichte verschroeiing**, ontstaan ten gevolge van temperaturen lager dan die welke zouden volstaan om het textiel volledig te verkolen » (Schwalbe en Rogers, *art. cit.*, p. 27). Adler suggereert « een bepaald verwarmingsproces aan een lage temperatuur, ofwel aan een hoge temperatuur gedurende een extreem korte tijd. »

Alleszins is het zeker dat de wetenschap zich hier op de grens bevindt van wat kan onderzocht worden. Vignon voorzag al in 1939 dat we te

maken hebben met « iets buitengewoons dat de wetenschap overweldigt ». Het eerste experimentele onderzoek van de Brit Geoffrey Ashe op de « verschroeiing » leidde in 1966 tot volgend besluit: « De Lijkwade kan alleen verklaard worden wanneer zij een menselijk lichaam heeft omhuld **waarmee iets buitengewoons is gebeurd.** » Het besluit van de STURP, samengevat door Adler, is ook vandaag nog gelijklopend daarmee: « Bijgevolg kunnen we ons geen enkel mechanisme voorstellen dat in overeenstemming is met het fysische onderzoek en met de analyse van de afbeelding. »

In elk geval veronderstelt de fijnheid van de afbeelding een perfecte controle over de bron van de uitstraling. En omdat het voldoende vaststaat dat deze bron het lichaam van Christus was dat gegeeld en gekruisigd werd en dat koud en bloedend op de avond van Goede Vrijdag in dit linnen werd gewikkeld, maar dat verzezen is op de derde dag, is de « oorzaak van de gevolgen » bekend: want de glorierijke Verrijzenis van Jezus in zijn Lichaam is een historisch feit dat even onbetwistbaar vaststaat als het smartelijke Lijden waarvan het weefsel de waarachtige getuige is.

Hoewel deze historische gebeurtenis, zonder voorgaande en nooit herhaald, die tweeduizend jaar geleden de wereld op zijn kop heeft gezet, geen voorwerp is van laboratoriumonderzoek, hebben bepaalde mensen nochtans een zekere ervaring gehad met de fysische eigenschappen van de « stralende heerlijkheid ». Op de weg naar Damascus is de verzezen Christus verschenen aan Sint-Paulus in « een licht » dat in staat was hem letterlijk, fysisch, « gedurende drie dagen » te verblinden (Hd 9, 3-9). Terwijl Hij op de berg Thabor bad « veranderde het uitzicht van **zijn gelaat** en werd zijn kleed verblindend wit » (Lc 9, 29). « **Zijn gelaat** schitterde als de zon, zijn klederen werden wit als het licht » (Mt 17, 2).

Ik onderstreep het woord « gelaat » omdat deze verduidelijking van de evangelisten overeenstemt met wat wij vaststellen op de H. Lijkwade en wat Paul Vignon ertoe bracht zijn vaporografische theorie zelf in vraag te stellen: « Het lijkt er dus op dat van het Aangezicht een bijzondere werking uitging, die nu fotografisch waarneembaar is door de verlichting van de Lijkwade met een dergelijke straling of door het gebruik van bepaalde platen. Maar onze thesis biedt geen afdoende verklaring voor deze werking, die op een uitstraling lijkt » (*LE SAINT SUIRE DE TURIN*, 1938, p. 199).

De « zon » is in dit weefsel aanwezig geweest. Zoals abbé de Nantes, mijn geëerde overste en vader, het uitdrukte: deze afbeelding is een « **zonneflits** ». Daarom bevestig ik sinds 1978 en herhaal ik vandaag met een zo mogelijk nog grotere zekerheid dat de H. Lijkwade het bewijs is van de dood en de Verrijzenis van Christus.

(7) « Een onhandige zwaai met een wierookvat » volgens pater Dubarle. Wilson dacht dat een « haardpook » de stof doorboord had met zijn gloeiende punt. Anderen wijzen dan weer op was afkomstig van een kaars dat zichtbaar is in de buurt van de gaten en dat blijkbaar op het weefsel gevloeid is. – (8) L. Schwalbe, R. Rogers, *Physics and chemistry of the Shroud of Turin*, *Analytica Chimica Acta* 135 (1982), pp. 3-49. Dit « speciale rapport » is een meesterwerk van de gespecialiseerde wetenschappelijke literatuur.

TOTALE APOLOGETIEK

5. DE WEGEN VAN DE NATUURWETENSCHAPPEN

De vorige hoofdstukken waren fundamenteel, want ze behandelden het probleem van het bestaan van God. Wanneer dat probleem eenmaal is opgelost door de metafysica, de hoogste wetenschap van de menselijke geest, dan hoeft men deze kwestie niet meer ter discussie te stellen. Maar het was belangrijk om de vooruitgang van de metafysica doorheen de eeuwen aan te wijzen. Dat zal richting geven aan onze studie van de natuurwetenschappen, die we nu aansnijden. Aan het einde van de wegen van die wetenschappen bevindt zich, zoals we zullen zien, het Geloof.

ALLES begon met het Griekse rationele denken. De Grieken hebben ons een immense dienst bewezen: ze ontdekten de als het ware onfeilbare kracht van de menselijke rede in de kennis van de werkelijkheid, in de kennis van de dingen. Doordat zij door de rede alle soorten, alle naturen en de volledige hiërarchie van vormen hebben leren kennen – wat bewonderenswaardig is en nooit opnieuw gedaan moet worden, want het is volmaakt – begrepen zij dat er een volmaakte essentie bestaat, de verheven natuur van degene die zij de **Zuivere Act** noemden, de idee van volmaaktheid. En aangezien de mens door zijn rede de dingen beheerste, begrepen zij ook dat er vóór de mens (want zij waren niet waanzinnig van hoogmoed) een God bestond die zelf de Rede en de hoogste Wijsheid is.

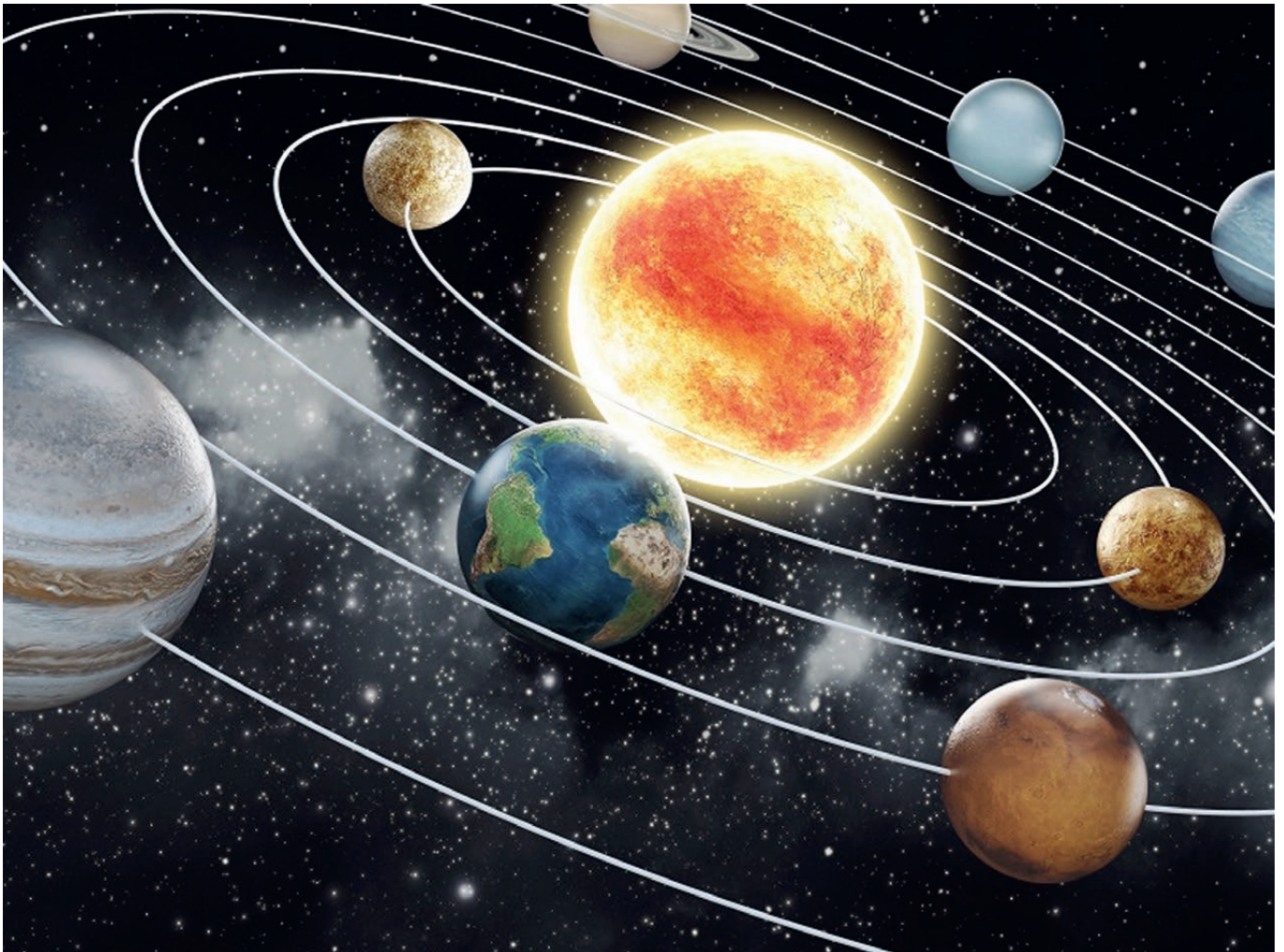
Daarom kan men aan het einde van elke metafysica, als die metafysica tenminste redelijk en

geldig is, aan het einde van elke weg van wijsgerige reflectie, **God** ontdekken.

DE ONTWRICHTING VAN DE WERKELIJKHEID

Er is slechts één vorm van “wijsheid” die Hem niet ontmoet: die van het **absurde**. De wijsheid van de chaos, de duizeling van de chaos. De rede ontkennt dan de orde van de dingen. Zij werpt zich in de cultus van Dionysos in plaats van die van Pallas Athena. Zij beschrijft de wereld als een immense chaos. Dat is het absurdisme van Sartre, al waren er vóór hem al velen die deze weg waren ingeslagen.

Wanneer men de wereld op die manier ontwrict door een verdorven rede, wordt een dergelijke metafysica zelf een soort zelfmoord van de rede. Het is duidelijk dat men vanuit een absurde wereld niet kan besluiten tot het bestaan van God. De vraag is of Sartre tot het atheïsme kwam omdat hij zijn

existentialisme naar het absurde leidde of – wat waarschijnlijker is – dat hij, omdat hij een atheïst was, zijn ervaring van het bestaan omvormde tot een esthetiek van het absurde.

Ik heb jullie tijdens mijn voordrachten in het werkjaar 1980-1981, toen we spraken over de wetenschappen (“Afrekening met Darwin”, “Afrekening met Freud”, “Afrekening met Teilhard de Chardin” enz.) al uitgelegd dat er tussen 1900 en 1950 in de moderne wetenschappen een ontwrichting van de werkelijkheid heeft plaatsgevonden. Die was van dezelfde aard als het absurdisme van Sartre en moest uitlopen op de conclusie dat God niet bestaat.

Een duidelijk voorbeeld van die ontwrichting is het boek van Jean Hamburger waarover tegenwoordig zoveel te doen is: *La raison et la passion. Réflexion sur les limites de la connaissance* (1984). In de stijl van Kant is het een boek dat absoluut geen waarde heeft, maar dat wel goed de intellectuele leegte van de moderne filosofie en de absurditeit van de moderne wetenschappen weergeeft. In het eerste deel vernietigt Hamburger de werkelijkheid en brengt hij de wetenschap tot zelfmoord: zij kan de werkelijkheid niet kennen. En wanneer hij dit anarchistische afbraakwerk heeft voltooid, legt hij in het tweede deel uit dat hij zelf geen geloof heeft, maar dat wanneer de rede eenmaal heeft aangetoond dat zij de dingen niet kan kennen, het leven voor de mens toch nog niet voorbij is. De mens kan namelijk een reden om te leven vinden in passie, gevoel of geloof.

Dat is **anti-apologetiek**. De wetenschap bewijst z gezegd niets, behalve de absurditeit en de chaos van de werkelijkheid en het onvermogen van de mens om die te kennen. In het tweede deel mag de mens zich dan behelpen met mythen uit te vinden en religies te creëren die op zichzelf geen enkele waarde hebben, maar die wel troost bieden. Het is werkelijk een verschrikkelijk boek. En dat is wat men ons vandaag aanbiedt. Het is het tegenovergestelde van wat ik wil doen.

Wij, die de metafysica van de Grieken overstijgen en als het ware een nieuwe metafysica creëren – een intelligent existentialisme of een existentieel intellectualisme, zoals je wil – en die het kader van de idealistische Griekse wetenschap achter ons laten, hebben in al zijn omvang en waarde **het bestaan** ontmoet: het bestaan van de wezens, het feit van te bestaan. Toen we deze intuïtie uitdiepten, hebben we daarin het **Zijn van alle zijnden** ontmoet: God, die het zuivere bestaan is, zonder grenzen, het noodzakelijke bestaan, het volmaakte bestaan, Degene die zegt: “Ik ben”.

We hebben Hem als het ware ontmoet in onze aandacht voor het mysterie van ons bestaan. We hebben Hem bezig gezien in zijn scheppingswerk, dat een werk van liefde is. We concludeerden dat onze existentiële intuïtie (de meest volle metafysica waartoe de menselijke geest kan komen) het begrijpen is, doorheen het bestaan van de geschapen dingen, van het Zijn van de Schepper, in zijn daad van liefde: het scheppen, het uit het niets tevoorschijn brengen van de wezens die wij zijn. Wij zijn niet absurd, maar verbazingwekkend.

Omdat het uit liefde gebeurt, zeiden wij dat de definitie van de God die wij aanbidden is: “Ik ben Liefde”. Wij zijn met Hem verbonden in een soort natuurlijke mystiek, een soort directe gewaarwording van God door de mens, door het geschapen verstand. Deze natuurlijke mystiek laat ons de relatie kennen waardoor wij in het bestaan geplaatst zijn en ook, vanwege die relatie, onze onderlinge relaties, omdat wij allemaal van Hem afhankelijk zijn.

WAT WETEN WIJ VAN HET UNIVERSUM ?

Nu gaan we de wetenschappen ondervragen om te weten wat zij ons vertellen over deze geschapen wereld. Hoe ver reiken zij in de ontdekking van de geschapen werkelijkheid? We moeten snel gaan, want het terrein dat we moeten doorkruisen is enorm. Het gaat om de domeinen van de kosmologische, astrofysische, biologische en biogenetische wetenschappen: materie en leven. We zullen daarbij gebruik maken van onze studies uit 1980-1981 om daaruit de geest en de besluiten te halen.

Laten we meteen beginnen met de ASTRONOMIE. Jullie weten nog hoe de Grieken zeer geïnteresseerd waren in astronomie en kosmologie. Ze bestudeerden het planetenstelsel; sommigen dachten dat de aarde in het centrum stond, anderen – zoals **Aristarchus van Samos** (3de eeuw v. Chr.) – dat de zon het centrum was. Ze hebben niet gewacht op Galilei! Maar wat zeker is: door toedoen van hun idealisme stelden de Grieken, met hun rede die alles beheerste, zich voor dat alle hemellichamen noodzakelijkerwijs cirkelvormige bewegingen maakten. Ze bewogen in cirkels, want voor hen was de cirkel de perfecte beweging: regelmatig, uniform en rond. Dat zou hen in hun waarnemingen sterk hinderen, want de hemellichamen volgen een dergelijke perfecte beweging niet.

In de middeleeuwen (en laten we ophouden altijd met een zekere minachting over dat tijdperk te spreken!) hebben christelijke denkers de Griekse opvatting opnieuw in vraag gesteld. Sommigen kwamen zelfs weer uit bij een heliocentrisch model en naderden de waarheid met **Copernicus**. Maar helaas bleef dat Griekse “idée fixe” hen beïnvloeden. Copernicus en zijn leerling **Tycho Brahe** wilden nog altijd die perfecte cirkelbeweging terugvinden, omdat dat volgens hen de beweging van de planeten rond de zon moest zijn – of van de zon rond de aarde.

Zelfs onze fameuze **Galilei**, die z gezegd als eerste het heliocentrisme wetenschappelijk bewees, vergiste zich in zijn berekeningen en gaf ze uiteindelijk op omdat ze allemaal fout bleken te zijn. Dat kwam precies doordat hij vasthield aan de cirkelvormige beweging.

Dat geeft ons inzicht in de geest van de Grieken. Volgens hen is de wereld van een geometrische perfectie. Hij is altijd geweest en zal altijd zijn. In deze wereld die in beweging is, maar in een eeuwige beweging, is God de Zuivere Act of de laatste sfeer die zelf volledig onbeweeglijk is en die deze volmaakte en dus eeuwige beweging veroorzaakt.

Maar plotseling moet deze filosofie, deze idealistische fysica, de baan ruimen met **Kepler**. Het zijn niet langer cirkels, maar ellipsen, met de zon

als brandpunt. Met **Newton** gaan we over naar de DYNAMICA: er is energie aan het werk, er zijn energieën, krachten die aan het werk zijn. Op dat moment verandert alles. De wereld wordt een soort drama, het is geen eeuwige beweging, het is een beweging die wordt aangedreven door krachten en die krachten zullen misschien uitgeput raken. Die krachten moeten we een vreemde naam geven: de universele zwaartekracht. Deze beweging wordt voortdurend geaccelereerd in snelheid en richting. Dit is helemaal niet wat men dacht; en de mens komt voor het eerst uit zijn rationele ivoren toren en wordt geconfronteerd met de realiteit van een wereld die hem te boven gaat.

Op dat moment laat **Laplace** een bol olie in een bak met lauw water ronddraaien en ziet hij geleidelijk een gordel ontstaan, een rand aan de evenaar; als deze rand zich afscheidt, ontstaan er planeten. Hij heeft de vorming van het planetenstelsel ontdekt (ASTROFYSICA).

Dat is onze wetenschap, die in honderdvijftig jaar tijd een duizelingwekkende vooruitgang heeft geboekt. Onze zon is slechts een kleine ster in de Melkweg. En onze Melkweg zelf is slechts een van de sterrenstelsels in een bepaald systeem, er zijn clusters van sterrenstelsels die miljoenen lichtjaren van elkaar verwijderd zijn en er zijn superclusters die verspreid lijken te liggen langs de randen van een *dihedraal* (tweevlakshoek) in het universum. Dit universum heeft een straal van twintig miljard lichtjaren. Er zijn duizend miljard miljard sterren zoals de zon. Fantastisch! En het is waar! Ik durf niet te beweren dat het cijfer helemaal exact is, maar het is wel degelijk verbazingwekkend.

DE « BIG BANG »

De mens, met zijn intelligentie en zijn rede die deze grote processen tracht te begrijpen, stelt zich de vraag naar de oorsprong van dit universum. Ik heb jullie verteld dat dit een van de grote, prachtige verworvenheden is van de moderne wetenschappelijke geest. Het is de theorie van het oer-atoom, door **Hubble** en kanunnik **Lemaître** (1948). Het universum kan het resultaat zijn van de explosie, op een bepaald moment in het verleden, van dit oer-atoom. Alle massa, alle materie van de wereld is samengeperst in één punt en onder invloed van een explosie, een plotselinge energie, barst dit oer-atoom uiteen; alle werelden zijn stukjes ervan (THERMODYNAMICA).

De wereld is in expansie. De radioactieve explosie die het begin markeerde, vecht tegen de zwaartekracht en al de materiële klonten verspreiden zich met een aanzienlijke snelheid door het heelal. Geleidelijk aan wordt deze beweging echter afgeremd en op een gegeven ogenblik komt er een moment van evenwicht tot stand. Op dat ogenblik had het universum kunnen teruggevallen, het had zich opnieuw kunnen concentreren in het oer-atoom – maar nee, het is voorbij deze evenwichtszone gekomen, zeiden onze wetenschappers Hubble en Lemaître, en nu bevindt het universum zich in een staat van versnelde verspreiding. Alle spiraalvormen, alle sterrenstelsels

vluchten met een steeds toenemende snelheid weg en de wereld gaat de oneindigheid tegemoet.

Sindsdien ben ik van gedachten veranderd, zoals ik jullie vier jaar geleden heb uitgelegd. De wiskundigen hebben hun vooroordelen in de wetenschap willen introduceren door met “constanten” af te komen. De constante *h* van Hubble drukt de roodverschuiving uit, de *redshift*, nl. de verschuiving van de zwarte lijnen in het spectrum naar het rood, als een vlucht van de sterrenstelsels, wat betwistbaar is. Er is de constante *c* van Lemaître, ontleend aan de relativiteitstheorie van Einstein. Al die constanten voeren in de moderne systemen meer willekeur dan feitelijkheid in.

Maar zelfs als dit systeem ontstaat wordt van alles wat de relativiteitstheorie er aan betwistbaars heeft in binnengebracht, blijft het een feit dat deze hypothese nu door vrijwel alle wetenschappers wordt aanvaard, althans als denkkader. Onze wereld is geen statische wereld en evenmin een wereld die in permanente beweging is. Onze wereld is het resultaat van een eerste fase, een eerste explosie. Energie heeft de toestand van de materie veranderd en de ruimte gecreëerd. En nu bevindt onze wereld zich in een toestand van evenwicht, krimp of uitdeining, op weg naar het oneindige; we weten het niet.

Dat is het kader van ons apologetisch probleem. Paus Pius XII (1939-1958) hield hierover een opmerkelijke toespraak, precies zoals ik die dit jaar zou willen houden, om de wetenschappers te laten zien hoe zij met een fundamenteel probleem geconfronteerd worden – en eigenlijk beseffen ze dat heel goed – wanneer zij uitgaan van de hypothese van een explosierend oer-atoom en het drama van een uitdijend universum dat misschien op vernietigende wijze weer terugkeert naar het beginpunt. *Wie heeft dit gedaan? Wie heeft de eerste lucifer aangestoken? Wie heeft de massa van het oer-atoom gecreëerd? En wie heeft dat atoom die krachtige explosie opgelegd die nu zijn effecten voortbrengt? Wie ligt aan de oorsprong van de dingen? Waarom die grote ontwikkeling waarin we ons bevinden op het precieze moment waarop de aarde leefbaar is geworden? Wat zal de toekomst van onze wereld zijn? Moet zij terugkeren naar het niets?*

Zoveel vragen die astronomen en kosmologen zich met bezorgdheid stellen en waarop zij uiteraard geen wetenschappelijk antwoord vinden. We moeten hogerop gaan.

MATERIE EN ENERGIE

Laten we nu onze aandacht vestigen op wat dicht bij ons staat: niet meer die grote, oneindige hemel, maar de aarde en de materie. Voor de Grieken was het eenvoudig. Materie werd geïdentificeerd met **massa**. De materie nam een bepaalde ruimte in en, in haar opeenvolgende bewegingen, manifesteerde zij de realiteit van de tijd, een **onomkeerbare tijd** waarin de materie voortbestond. Aristoteles, die de materie had gedefinieerd door haar hoeveelheid en haar kwalitatieve structuren, concludeerde dat de materie eeuwig was. Altijd weer die neiging van het menselijke verstand om dingen te vereenvoudigen en ze vast te leggen in een zekere rust, een rust voor de geest, een

onveranderlijkheid : het zal altijd zo zijn zoals het geweest is ; het is er altijd geweest en zal er altijd zijn.

Daar heeft de moderne wetenschap natuurlijk een andere visie tegenover geplaatst. Zij heeft aangetoond dat materie veel complexer is dan men vroeger dacht. De materie is de plaats waar energie, of beter gezegd verschillende soorten energie, haar doorkruisen, haar in beweging brengen, haar situatie en chemische toestand veranderen. Kortom, we kennen allemaal het duo materie-energie. Materie is de plaats waar energie wordt verbruikt, uitgewisseld en omgezet. Materie en energie blijken in feite twee aspecten te zijn van één en dezelfde werkelijkheid. Onder bepaalde omstandigheden kan materie worden omgezet in energie en energie kan opnieuw materie voortbrengen. Dit inzicht heeft onze voorstelling van de natuur diepgaand veranderd.

Jullie kennen de twee eenvoudige principes die precies hetzelfde drama op het niveau van onze aarde zullen veroorzaken. Het gaat om het principe van **behoud van materie** en dat van **gelijkwaardigheid van energie**. Dus hadden de Grieken toch gedeeltelijk gelijk toen ze zeiden dat de dingen behouden blijven. Behoud van materie, gelijkwaardigheid van energieën, dat wil zeggen behoud van energieën in de verschillende vormen die ze kunnen aannemen. Dat geldt voor wat permanent is.

Maar er is ook energieverlies. Deze energieën volgen een onomkeerbaar proces door van soort en vorm te veranderen. Geleidelijk aan worden alle hogere energieën (elektrische energie, lichtenergie, energie van magnetische velden) omgezet en eindelijk uiteindelijk in warmte-energie. De wereld neigt naar wat wetenschappers *entropie* noemen, waarbij alles zal terugkeren naar een soort "dood" door een totaal evenwicht van energieën in hun absoluut afgebroken vorm. We bevinden ons opnieuw in een proces dat een proces van afbraak is.

EEN " MYTHISCHE " FYSICA

Dit alles zou vrij duidelijk zijn geweest als de moderne wetenschap vanaf 1900 niet de hele werkelijkheid had ontworcht. Ik heb vier jaar geleden krachtig geprotesteerd tegen die ontworcht. Ik ben er nog steeds van overtuigd dat de moderne wetenschap ongelijk heeft met haar relativiteitsprincipe. Dit beroemde principe dat iedereen kent : $E = mc^2$, kan heel goed worden uitgelegd, het is misschien heel waar, maar de introductie van de constante c door Einstein, volgens dewelke de lichtsnelheid constant zou zijn – men vraagt zich af waarom ! – en die hem vervolgens in staat stelt te zeggen dat ruimte en tijd vervormbare materialen zijn, is echt het tegenovergestelde van het gezond verstand en de proefondervindelijke wetenschap.

Vervolgens is de kwantumfysica gelanceerd : men heeft de materie van continu tot discontinu gemaakt en kwanta in het leven geroepen, dit zijn de kleinste mogelijke, ondeelbare hoeveelheden of pakketjes van energie, materie of lading. Dat was toen de grote mode waarop de moderne fysica nog steeds voortbouwt. Het is het kwantum van materie dat we het atoom noemen en we vragen ons af waarom, want het atoom is sindsdien een buitengewoon complexe structuur gebleken. Het leek het eenvoudigste, onscheidbare deeltje materie te zijn, verder kon men niet gaan.

Planck bedacht, met een andere constante h , zijn energiekwantum. Daarop heeft **Einstein** zijn lichtkwantum of foton uitgevonden. Zo is alles een deeltje geworden. Het deeltje elektriciteit is het elektron. Men begon een volstrekt mythische fysica te ontwikkelen. Ik weet wel dat ik een iconoclast lijk als ik dat zeg, maar ik volg hiermee uitstekende auteurs die hebben aangetoond hoe dit systeem van atoomopbouw – het universum van **Rutherford** met de kern, de elektronen die rondzwerven in zeven zones, die om zichzelf draaien, dit alles met enorme snelheden, in een voortdurend evenwicht – werkelijk een mythe is ! Ooit zal men daar op moeten terugkomen. Ondertussen verplicht men onze kinderen om het op school van buiten te leren en geloven ze er rotsvast in...

De elektronen die rond de neutronen draaien en al deze atomen naast elkaar, als knikkers in een zak, dit alles beweegt zich in een immense leegte, want ether bestaat niet meer voor onze moderne wetenschappers. Het is de universele leegte, met hier en daar kwanta van energie, elektriciteit of licht, enz. Je kan geen wetenschappelijke brochure lezen zonder te horen dat de mens zich er nu terdege van bewust is dat al de categorieën van ruimte, tijd, materie, energie "boerencategorieën" zijn en dat, van zodra je een beetje wetenschappelijk onderlegd bent, je inziet dat de werkelijkheid met niets van dit alles overeenkomt, dat ze... niet waar is !

Ik denk dat we, na zoveel gekte en bedrog, wanneer we satellieten de atmosfeer in sturen, al deze theorieën, al deze relativiteit, gewoon terzijde laten en de berekeningen uitvoeren volgens de Euclidische wiskunde, volgens de meest gebruikelijke en klassieke fysica, en dat is waarom al die satellieten niet op ons hoofd terugvallen ! Er zit een heel deel mythologie in de moderne wetenschap, dat we moeten negeren, want van zodra de menselijke intelligentie aan de kant wordt geschoven, van zodra men de mens ervan heeft overtuigd dat al wat hij proefondervindelijk geleerd heeft vals is, dan gooit men zijn hele metafysica in één klap omver !

(wordt vervolgd)

abbé Georges de Nantes, 1984

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité ! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle.*

Stichter : † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur : Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever : L. Oorts, Heideweg 14, B-2980 Zoersel.

Abonnement voor binnen- en buitenland : € 20. Steunabonnement : vanaf € 25.

IBAN : BE37 7340 7865 9228. BIC : KREDBEBB.

Internet : <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail : hij.is.verrezen@gmail.com